

**MALMÖ
UNIVERSITET**

FAKULTETEN FÖR HÄLSA
OCH SAMHÄLLE

NÄR RÄTTIGHETER INTE RÄCKER

EN KVALITATIV STUDIE OM DET SOCIALA ARBETET INOM
FRIVILLIGORGANISATIONER MED PAPPERSLÖSA PERSONER

AILSA MCVIE

AMILA SELMANOVIC

WHEN RIGHTS ARE NOT ENOUGH

A QUALITATIVE STUDY ON THE SOCIAL WORK WITHIN VOLUNTARY ORGANISATIONS WITH UNDOCUMENTED PEOPLE

AILSA MCVIE

AMILA SELMANOVIC

McVie, Ailsa; Selmanovic, Amila. *When rights are not enough: a qualitative study on the social work with voluntary organisations with undocumented people.* . *Degree project in (main subject) 15/30 högskolepoäng.* Malmö University: Faculty of Health and Society., Year 2024/ 2025.

This qualitative study explores the impact of changes in Swedish migration legislation on social work for undocumented migrants in Malmö. The study is based on two research questions. The first question investigates how social work for undocumented migrants has changed over the course of changes in Swedish migration law. The second question explores the current challenges and problems that undocumented migrants face in the attempt to fulfill their basic needs. The study is based on six interviews with social workers from voluntary organisations in Malmö. The results show that the nature of social work has shifted from being activity-based to a more crisis-oriented approach in response to stricter migration law, and more social problems in undocumented migrants' lives. Results show that undocumented migrants suffer severe problems such as homelessness, economic instability, substance abuse, mental health problems and more. This study shows the challenges faced by this group and how social work with them has changed.

Keywords: Undocumented migrants. Social work. Charity work. Human rights. Mental health. Substance abuse. Poverty.

Förord

Tack!

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Tove, för ditt stöd under examensarbetets gång. Du har bidragit med värdefulla kommentarer och alltid varit närvarande och tillgänglig för oss.

Vi vill även tacka våra respondenter, eftersom utan er hade vi inte kunnat skriva uppsatsen! Era betydelsefulla och tankfulla bidrag har gett oss material som varit viktigt och avgörande för vårt arbete. Ni är eldsjälar som har inspirerat oss.

Slutligen vill vi tacka varandra för ett fint samarbete. Vi har funnit ett bra arbetssätt och haft roligt under hela uppsatsens process.

Vi hoppas att läsaren tycker att vår uppsats är intressant och givande!

/ A och A

1. Inledning och problemformulering	4
1.1 Syfte	4
1.2 Frågeställningar	5
2. Bakgrund	5
2.1 Medborgarskap	5
2.2 Papperslösa	5
2.3 Åtgärder och förslag	6
2.4 Skuggsamhälle	7
2.5 “Vård som inte kan anstå”	7
2.6 Socialt arbete	7
2.7 Firewalls	8
3. Kunskapsläge	9
3.1 Den svenska migrationspolitiken	9
3.2 Socialarbetarens roll med papperslösa	10
3.3 Papperslösas hinder och utmaningar	11
4. Teoretiskt ramverk	12
4.1 Stigmatiseringsteorin	13
4.2 Socialtöd teorin	14
4.3 Struktureringsteorin	14
5. Metod	15
5.1 Förförståelse och objektivitet	15
5.2 Litteratursökning	16
5.3 Kvalitativ ansats	16
5.4 Urval och tillvägagångssätt	17
5.5 Datainsamling	18
5.6 Bearbetning av material	18
5.7 Forskningsetiska överväganden	19
5.8 Trovärdighet	20
5.9 Arbetsfördelning	21
6. Resultat och analys	21
6.1 Det sociala arbetets roll med papperslösa vuxna personer i Malmö	22
6.1.1 Socialt stöd	22
6.1.2 Ändrat fokus	23
6.1.3 Ökad restriktivitet	24
6.1.4 Förskjutning och brist på resurser	26
6.1.4 Medföljning	27
6.2 Papperslösas hinder och utmaningar i Malmö	28
6.2.1 Boendesituationen för papperslösa	28
6.2.2 Tillgång till vård	29
6.2.3 Ekonomiskt utsatthet	30
6.2.4 Missbruksproblematik	30
6.2.5 Psykisk ohälsa	31
6.2.6 Stigma och exkludering	32
6.2.7 Ensamkommande ungdomar som blir vuxna	33
6.2.8 Rättigheter och begränsningar	33
7. Avslutande diskussion	34
Referenslista	37
Bilaga 2 Intervjuguide	41

1. Inledning och problemformulering

Papperslösa personer är en målgrupp som ofta lever under svåra och otrygga förhållanden. Det är en marginaliserad och sårbar grupp som lever i en riskzon för utvisning (Nordling, 2017). Som papperslös har man begränsade rättigheter till grundläggande behov såsom tak över huvudet, vård etcetera. I Sverige är kunskapen och informationen kring papperslösas levnadsförhållanden och rättigheter relativt låg, detta då papperslösa inte ingår i den offentliga statistiken (Wirehag m.fl. 2020). I och med den förändrade migrationslagstiftningen och praxis under de senaste åren i Sverige är det av stor vikt att synliggöra papperslösas levnadsvillkor och mänskliga rättigheter i praktiken. Socialarbetare inom frivilligorganisationer strävar efter att erbjuda stöd till målgruppen och på så sätt försäkra de mänskliga rättigheterna för papperslösa (Nordling, 2017).

Mänskliga rättigheter är universella, vilket innebär att de gäller alla människor i världen. Inget land får bortse dem med hänsyn till religion, ideologi, tradition eller kultur. Mänskliga rättigheter omfattar alla delar av samhället och innebär bland annat att alla människor har rätt till en rimlig levnadsstandard, yttrandefrihet, politiskt deltagande, religionsfrihet och kostnadsfri grundskoleutbildning. Dessutom omfattas de mänskliga rättigheterna av skydd från den egna statens eventuella övergrepp och maktmissbruk (Länsstyrelsen, 2012). Varje land har ansvar för att skydda, uppfylla, respektera och främja de mänskliga rättigheterna som återfinns i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. I Sverige ligger en stor del av ansvaret på landsting och kommuner, och som stat har Sverige har fått kritik inom områden som diskriminering, våldsutsatta kvinnors rätt till skydd, samers och romers rättigheter, och inte minst papperslösa flyktingars rättigheter (ibid).

De basala sociala rättigheterna av papperslösa personer är definierade i bred bemärkelse i artiklarna 22-27 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (Förenta Nationernas generalförsamling, 1948). Inom ramen för dessa inkluderas rätten till social trygghet (Art. 22), en skälig levnadsstandard (inkluderar exempelvis mat, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster) (Art. 25), och grundläggande utbildning (Art. 26). Då det är en målgrupp som sällan hörs och faller utanför ramarna i samhället, har uppsatsförfattarna valt att rikta fokuset på dem. Då målgruppen inte ingår i den offentliga statistiken är det svårt att synliggöra och veta huruvida papperslösas grundläggande rättigheter och levnadsvillkor ser ut i praktiken. Detta kommer uppsatsförfattarna att undersöka i denna studie genom kvalitativa intervjuer med socialarbetare inom frivilligorganisationer som möter målgruppen.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur förändringar i migrationslagstiftningen över de senaste åren har påverkat socialarbetarens roll i arbetet med vuxna papperslösa människor i Malmö stad, särskilt när det gäller de papperslösa personers möjligheter till vård, boende och andra grundläggande behov. Studiens syfte är även att belysa de hinder som vuxna papperslösa personer möter i försöket att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Genom att intervjua socialarbetare som är yrkesverksamma inom olika frivilligorganisationer och möter papperslösa vill vi undersöka hur arbetet har förändrats i takt med en striktare migrationslagstiftning och praxis.

1.2 Frågeställningar

1. Hur har det sociala arbetet med vuxna papperslösa personer i Malmö stad inom frivilligorganisationer förändrats över de senaste åren, och i vilken utsträckning anser socialarbetare att dessa förändringar påverkats av den förändrade migrationslagstiftningen och praxis?
2. Vilka hinder och utmaningar möter vuxna papperslösa personer i Malmö stad när det gäller att få sina grundläggande behov tillgodosedda?

2. Bakgrund

Under detta avsnitt presenterar vi olika begrepp och områden som ger en övergripande förståelse för problematiken av papperslösas rättigheter samt en beskrivning av det sociala arbetet. Detta avsnitt är indelat i följande underrubriker: medborgarskap, papperslösa, åtgärder och förslag, skuggsamhälle, vård som inte kan anstå, socialt arbete och firewalls.

2.1 Medborgarskap

Enligt Migrationsverkets definition är det svenska medborgarskapet ett rättsligt förhållande mellan medborgaren och välfärdsstaten. Medborgarskapet stärker samhörigheten med Sverige och förenar det svenska folket (Migrationsverket, 2022). Välfärdsstaten kan beskrivas som ett slags socialt kontrakt, där medborgarskapet är bundet till staten. Det kan också beskrivas som ett sorts moraliskt kontrakt mellan välfärdsstaten och dess medborgare, där medborgarna har tillgång till sociala rättigheter om de kan bevisa att de "har rätt till dem". Rättigheter kan förstås som "medborgarskapets substans", en fördel som ges till medborgare. Inom socialt arbete utgör de *sociala rättigheterna* en central del att studera och analysera. Inom ramen för sociala rättigheter finns bland annat utbildning, social säkerhet och vård. Samtidigt har det visats i olika europeiska välfärdsstater att utövandet och möjligheten till sociala rättigheter inte behöver vara direkt kopplat till medborgarskap. Detta har visats i skapandet av stödstrukturer inom civilsamhället för papperslösa (Nordling, 2017).

2.2 Papperslösa

I Sverige definieras en papperslös person som en person som vistas i Sverige utan lagligt tillstånd. Denna målgrupp är inte en homogen grupp. En papperslös person kan vara en person som har sökt asyl eller uppehållstillstånd men fått avslag på sin ansökan och valt att stanna i Sverige ändå, offer för människohandel, eller personer som aldrig ansökt om uppehållstillstånd eller asyl. Papperslösa personer är en sårbar och utsatt grupp, detta då många av dem har flytt från krig, våld, påtvingad flykt och lider av någon form av psykisk ohälsa (Wirehag m.fl. 2020).

Trots att det saknas siffror på hur många papperslösa som vistas i Sverige idag, uppskattade Socialstyrelsen år 2020 att antalet låg mellan 10 000 och 35 000 personer. Papperslösa personer är en speciellt sårbar grupp eftersom de inte har sina basala behov uppfyllda, såsom en god levnadsstandard, nutrition och säkerhet. Den svenska lagen begränsad rätt till subventionerad vård för papperslösa enligt lagen (2013:407) om vård för personer utan tillstånd trädde i kraft 2013. Lagen specificerar att personer 18 år eller äldre som bor i

Sverige utan de nödvändiga tillstånden, alltså papperslösa migranter, har rätt till subventionerad hälso- och sjukvård som faller under "vård som inte kan anstå". Innan lagen trädde i kraft hade inte papperslösa vuxna migranter rättigheter till subventionerad hälso- och sjukvård (O'Sullivan, 2024). Forskningen om hälsotillståndet hos papperslösa personer pekar mot en hög andel med självmordstankar, och en stor andel papperslösa dör i förtid, där suicid och transportolyckor utgör de vanligaste dödsorsakerna. Flera studier visar även att papperslösas rädsla för att anges och därmed utvisas om de söker vård blir en betydande hinder och risk för hälsan (ibid).

2.3 Åtgärder och förslag

Som en del av Tidöavalet (överenskommelse för Sverige mellan Sverigedemokraterna (SD), Liberalerna (L), Moderaterna (M) och Kristdemokraterna (KD) för 2022-2026), har ett flertal åtgärder föreslagits för att identifiera personer som vistas i Sverige utan tillstånd (Tidöavalet, 2022). En av punkterna i förslagen är en breddad översyn av regelverket kring kontroll - och utredningsåtgärder. Detta inkluderar förslaget om att omhänderta och tömma digital media som telefon, ta DNA-prov, utföra kroppsvisitation och undersöka bagage vid inre utlänningskontroll (ibid). Vidare föreslås att Polismyndigheten får utökade befogenheter att omhänderta personer som inte kan uppvisa sin identitet och tillstånd för vistelse i Sverige. Dessutom föreslås en ordning med anmälningsplikt och informationsutbyte mellan Polisen och myndigheter som kan antas komma i kontakt med personer som befinner sig i landet utan tillstånd. Myndigheter och kommuner ska enligt förslaget vara skyldiga att informera Polismyndigheten och Migrationsverket när de kommer i kontakt med personer i en sådan situation (ibid).

Regeringen har tagit avseende i införandet av en informationsplikt för myndigheter och kommuner att informera Polismyndigheten och Migrationsverket när de kommer i kontakt med personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Detta initiativ är ett exempel på ett reformförslag som ställer svåra frågor på sin spets, och det har väckt stor uppmärksamhet och oro hos olika yrkesgrupper. Initiativet har kommit att kallas *angiverilagen* (Leviner, 2024). Under regeringens presskonferens den 26 november 2024 presenterade särskilda utredare från regeringen sina förslag om den så kallade angiverilagen. Då fattades beslutet att stora yrkesgrupper, kommuner och regioner exkluderades från skyldigheten att ange papperslösa elever och patienter (Riksdagen, 2024). Initiativet om den så kallade angiverilagen väckte stora reaktioner om hur dessa lagändringar skulle drabba utsatta människor. Företrädare för olika organisationer och yrkeskategorier, exempelvis inom socialtjänst, hälso- och sjukvården och skolan, skrev upprop och demonstrerade mot avseendet. Protesterna har grundat sig i att dessa aktörer menar att om de skulle tvingas ange och anmäla personer utan tillstånd att vara i Sverige, skulle de behöva i en funktion som de varken bör, kan eller vill vara en del av (Leviner, 2024). Själva förslaget för ett sådant lag har lyft flera debatter huruvida detta sorts initiativ påverkar yrkesverksamma inom människobehandlande yrken. Detta då verksamheterna är uppbyggda på tillit och förtroende mellan den yrkesverksamma och målgrupperna de möter. Det väckte också frågor och funderingar kring den solidaritet som välfärdsstaten i Sverige sägs byggas på samt det kollektiva ansvar som finns i samhället att hjälpa de svagaste grupperna (ibid). Att det skulle vara en skyldighet att ange papperslösa innebär också en direkt förträngning och reduktion av tillgången till grundläggande sociala rättigheter för personer som befinner sig i en utsatt situation (Meuwisse m.fl 2024).

Regeringen beslutade den 30 juni 2022 kommittédirektiv om åtgärder för att stärka återanvändning för personer utan uppehållstillstånd (Dir. 2022:91), där en särskild utredare

ska se över delar av regelverket kopplat till återvändo. Uppdraget utvidgades året därpå. Utredaren ska nu även bland annat ta ställning till om preskriptionstiden för avlägsnandebeslut ska förlängas eller avskaffas och om återreseförbud ska kunna bestämmas till längre tid än den befintliga återreseförbudstiden (Dir 2023:126). I samband med regeringsförklaringen oktober 2023 har migrationspolitiken lagts om för att bli mer kravbaserad och att det individuella ansvaret ska betonas.

2.4 Skuggsamhälle

Begreppet skuggsamhälle är laddat och diskuteras både i media och i politiken. Begreppet lyfts i Tidöavtalet utan någon närmare definition eller beskrivning av vad som menas. Ordet finns inte i Svenska akademins ordböcker, men som det förstås handlar skuggsamhället om personer som lever som papperslösa och är därmed "utanför systemet". Begreppet har etablerats i Sverige under de senaste åren, och används för att beskriva den växande grupp av utländska personer som lever utanför välfärdssamhället utan uppehållstillstånd och medborgarskap (Leviner, 2024). Överlag finns det en brist på deskriptiv forskning som ger en faktabaserad och objektiv blick av det svenska skuggsamhället i sin helhet och vilka de papperslösa personerna faktiskt är (Delmi, 2024).

2.5 "Vård som inte kan anstå"

Begreppet "vård som *kan* anstå" hittas första gången i propositionen (1981/82:97) om hälso- och sjukvårdslag m.m, där det förs olika resonemang kring landstingets skyldigheter för vård till så kallade utomlänspatienter och kopplar därmed samman begreppet omedelbar vård. I migrationsammanhang nämns begreppet första gången 1988 i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1988:8) Hälsovård för flyktingar och asylsökande. Socialstyrelsen visade i de allmänna råden att begreppet "vård som *kan* anstå" inte var relevant för målgruppens situation, då dessa patienter inte kunde hänvisas till sitt hemland eller hemlandsting för vård, i de fall vårdbehovet skulle anstå i några dagar till en vecka. Begreppet "vård som *inte* kan anstå" användes därefter i förordning (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m., men inkluderade ingen precisering om vad begreppet innebär.

Papperslösa personer har rätt till vård som inte kan anstå, vilket inkluderar mer än akut sjukvård. Eftersom det inte anses vara möjligt att skapa en lista som täcker samtliga sjukdomar som skulle ingå i detta begrepp, så fastslår Socialstyrelsen att det är den behandlande sjukvårdspersonal som avgör om patientens tillstånd kan räknas som vård som inte kan anstå. Röda Korsets vårdförmedling menar att vårdpersonalens kunskap om lag 2013:407 står för hälften av de hinder som papperslösa personer möter i vården. Kunskapen om vad som gäller vid identifiering av papperslösa patienter, receptförskrivning och tolkningar av vad begreppet "vård som inte kan anstå" är bristfällig, och leder till att patienter inte alltid får vården som vårdgivarna ska erbjuda (Röda Korset, 2018). En enkätstudie från 2018 visar att en majoritet av de 1330 läkarstudenter och 517 läkare var osäkra på vilken vård som ingick i formuleringen "vård som inte kan anstå" (Delmi, 2024).

2.6 Socialt arbete

Socialt arbete är ett begrepp som ofta förekommer inom samhällsvetenskaplig forskning, främst inkluderat inom sociologin och socialpolitiken samt på olika utbildningar. Det sociala

arbetet beskrivs sammanfattningsvis enligt Akademikerförbundet som en praktikbaserad profession som verkar för både social förändring, utveckling, sammanhållning, skydd och stöd för de utsatta i samhället, empowerment och frigörelse av människors resurser (Herz, 2016). I denna definition av Akademikerförbundet ingår också begrepp såsom mänskliga rättigheter, social rättvisa, barnets bästa, kollektivt ansvar och respekt för mångfald. Det sociala arbetet strävar mot att inkludera och involvera människor på olika sätt, påverka ojämlikheten mellan grupper och orättvisa samhällsliga strukturer, bemöta hinder och utmaningar samt öka välbefinnandet hos olika individer och grupper (ibid). Verksamheter som bedrivs av frivilligorganisationer inom det civila samhället räknas också till det sociala arbetet. De flesta socialarbetare jobbar inom privata vårdföretag, kyrkor, frivilligorganisationer etcetera medan en mindre del jobbar inom den offentliga sektorn. Ofta uppstår det en motsättning mellan socialarbetare som arbetar med kontroll (myndigheter etcetera) och de socialarbetare som jobbar med olika hjälpåtgärder. (Meuwisse m.fl 2024).

2.7 Firewalls

Begreppet firewalls, brandväggar på svenska, inom socialt arbete riktat mot papperslösa migranter avser regler som stoppar informationsutbyte mellan aktörer som ger sociala rättigheter och migrationsmyndigheter. Firewalls andra syfte är att förhindra migrationskontroller inom eller i närheten av platser där sociala rättigheter erbjuds (Hermansson m.fl. 2022). Brandväggar är nödvändiga för att det sociala arbetet ska kunna behålla sin roll som samhällets yttersta säkerhetsnät i en värld där ovissheten kring migrationspolitiken är stor. Förutom att det sociala arbetet fungerar som ett säkerhetsnät och en arena där ansökningar om rättigheter hanteras och tillgodoses, har det sociala arbetet historiskt varit involverat i arbete som rör kontroll (ibid). Socialarbetare kan förvirra de kontrollerande ansvaret med ansvarsområdena för migrationskontroll, men det ska enligt författarna inte vara en del av de socialarbetarnas arbetsuppgifter. Brandväggar är nödvändiga för det basala skyddet av sociala rättigheter, och för att behålla det sociala arbetets etik(ibid). Om det sociala arbetet inkluderar migrationskontroll finns det en risk att papperslösa personer inte använder sig av sociala tjänster, och därmed inte får sina sociala rättigheter tillgodosedda. Basala rättigheter ska vara tillgängliga för papperslösa personer villkorslöst och utan diskrimination enligt institutioner som rör mänskliga rättigheter (ibid). Brandväggar i praktiken innebär därför att socialarbetare inte får använda den information som erhålls från papperslösa personer för att anmäla dem till externa myndigheter som Polisen eller Migrationsverket. Å andra sidan innebär brandväggarna att Polisen eller Migrationsverket inte ska begära ut information från socialtjänst, vården eller skolor(ibid). Skulle dessa externa myndigheter få tillgång till information av misstag ska de inte agera på informationen. Författarna menar att ett sådant system skulle skapa en skyddad gräns, eller brandvägg, mellan de olika aktörerna (ibid). Det finns klara skiljelinjer mellan den lokala och den nationella nivån i migrationspolitiska frågor, inte minst vad gäller papperslösa personers rättigheter. Det kan handla om en hög grad av godtycklighet, då enskilda kommuner kan välja helt olika tolkningar av handlingsutrymmet för papperslösa. Brandväggar blir en sorts motsats till systemet som föreslås i Tidöavtalet, och som bemötts av kritik från offentligt anställda inom olika sektorer (Delphi, 2024).

3. Kunskapsläge

I detta avsnitt redovisas kunskapsläget som är relevant för vår studie.

Detta kapitel kommer bidra till en ökad förståelse för den svenska migrationspolitiken och vilka förändringar den har genomgått under de senaste åren. Då studien syftar till att undersöka socialarbetarens roll i arbetet med papperslösa kommer kunskapsläget kring detta redovisas i detta avsnitt. Vidare redovisas hinder och utmaningar som papperslösa vuxna personer kan möta i att få sina grundläggande behov tillgodosedda.

3.1 Den svenska migrationspolitiken

Papperslösa personer fastställdes för första gången som en kategori i den svenska migrationspolitiken år 2005. Migrationspolitiken i Sverige har blivit allt striktare under senare år, samtidigt som den har utvecklat en gradvis tillgång till välfärdssystem för papperslösa (Nordling, 2017). Sverige har tidigare ansetts vara mer "generösa" och inkluderade än andra EU-länder för asylsökande. Denna situation har gradvis förändrats i samband med den striktare migrationspolitiken (ibid).

Under de senaste decennierna har EUs migrationspolitik utvecklats till att handla om bland annat övervakning och säkerhet (Nordling, 2017). De skandinaviska länderna har haft olika sätt att hantera den irreguljära migrationen. Sverige och Norge har varit mer ambivalenta i sin tillvägagångssätt: dessa två länder har fokuserat på att kontrollera migrationen och inkorporera humanitära värderingar. Under 2013 trädde nya lagar i kraft i Sverige som gav papperslösa barn utbildning och vård, och papperslösa vuxna personer till akut vård. Dessa förändringar som skedde inkluderade däremot inte de sociala tjänsterna (ibid).

Skapandet av en så kallad "hållbar asyl- och migrationspolitik" har varit högt prioriterat av den nuvarande moderatledda regeringen som tillträdde i oktober 2022 såväl den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen (Leviner, 2024). En del i en sådan politik är verkställandet av möjligheten till återvändo för personer som kommit till Sverige och inte fått uppehållstillstånd. En annan del av politiken är att komma till rätta med det som har kommit att kallas "skuggsamhället", som förstås från regeringen som delen av samhället där människor utan tillstånd att vistas i Sverige lever (ibid). Ur ett juridiskt perspektiv handlar det å ena sidan om mänskliga rättigheter och principer om likabehandling av personer som vistas i Sverige, å andra sidan om principer för statens rätt att kontrollera vem som får och inte får vara i landet (ibid).

Delmi (2024) pekar på att det råder en motsättning mellan det omfattande svenska välfärdssystemet och traditionen att försvara mänskliga rättigheter, men å andra sidan, de papperslösas utsatthet. Det svenska välfärdssamhället i kombination med den svenska arbetsmarknadsmodellen, gör att papperslösa personer ofta hamnar i ett djupare utanförskap i Sverige jämfört med andra europeiska länder som har en mindre omfattande välfärd men en större informell arbetsmarknad (ibid). Det är en slags paradox, men kan förklaras med att en avancerad och generös välfärdsstat inkluderar en noggrann granskning av vem som har rätt till de sociala förmånerna som erbjuds, medan ett land där invånarna inte kostar välfärden så mycket bryr sig mindre om vem som vistas där. Delmi (2024) lyfter att det finns även forskning som pekar på hur en allmän uppfattning av att "välfärdssystemet fungerar" i Sverige kan leda till en ovilja att uppmärksamma det extrema utanförskapet och stämpla papperslösa som "brottslingar". (ibid). Det generösa men strikta systemet i Sverige medför

även en svårighet att beräkna det verkliga antalet papperslösa som befinner sig i landet. I Sverige finns inte de papperslösa personerna i offentliga register till skillnad från exempelvis Spanien där det mer tillgängligt att skaffa sig en någorlunda rättvis bild av det faktiskt antal odokumenterade migranter som lever där, eftersom de har rätt att folkbokföra sig i den kommun där de bor. De har också rätt till sjukvård och obligatorisk skolgång för de papperslösa barnen (ibid).

3.2 Socialarbetarens roll med papperslösa

Nordling beskriver i sin studie socialarbetarens stöd gentemot papperslösa migranter. I hennes studie visar det sig att socialarbetare har gemensamma och liknande roller i sitt arbete med papperslösa personer, där de förväntas agera som en länk mellan de behövande och välfärdsstaten (Nordling, 2017). Många papperslösa personer undviker att söka eller ta kontakt från socialtjänsten på grund av rädsla för att bli rapporterade till polisen. Tidigare forskning har visat att det finns en varierande praktik bland socialarbetare i arbetet med papperslösa migranter i Sverige. Dessa skillnader kan visa sig i socialarbetarens personliga syn på migrationspolitik när de kommer i kontakt med personer från målgruppen (ibid). De internationella riktlinjerna för socialarbetare kallas för "International Federation of Social Workers". Dessa riktlinjer för det sociala arbetet betonar vikten av mänskliga rättigheter och social rättvisa (Hermansson m.fl. 2020). Baserat på IFSW:s riktlinjer har socialarbetaren en moralisk skyldighet att ta parti för personen som befinner sig i en marginaliserad och utsatt position. Detta ideal kan dock skapa konflikter med andra delar av arbetet, såsom att följa regler och riktlinjer inom professionen (ibid).

En annan studie från 2022 lyfter just denna konflikt och utmaningar som socialarbetaren möter i mötet med papperslösa personer. I många europeiska länder, såsom Italien, England och Sverige, sker det sociala arbetet i kontexten av olika motsägande lagar och regler (Machine & Shardlow, 2022). Samtidigt som papperslösa är exkluderade från välfärdssamhället på grund av migrationslagar, arbetar socialarbetare med att erbjuda dem sociala tjänster på grund av deras sociala status. Detta då många papperslösa befinner sig i fattigdom, hemlöshet, är ensamkommande etcetera. Påverkan av regler och bestämmelser som socialarbetare behöver hantera är en av de fyra utmaningarna som lyfts i studien (ibid).

Resterande tre utmaningar som lyfts i det sociala arbetet med papperslösa personer är tillgången till tjänster, etiken och den professionella praktiken. Det har visats från tidigare studier att socialtjänstens stöd till papperslösa är ofta otillräcklig eller felaktig (Machine & Shardlow, 2022). Detta beror på olika faktorer, några som lyfts är språkbarriärer mellan papperslösa och socialarbetare inom offentliga organisationer men även socialarbetarens brist på kunskap om den papperslösas rättigheter. Vidare lyfts de etiska utmaningar som socialarbetaren möter i arbetet med papperslösa (ibid). Att som socialarbetare behöva anmäla den papperslösa till polisen kan sätta sig i stor konflikt med socialarbetarens etiska koder och värderingar. Detta kan skapa ett slags etiskt dilemma hos socialarbetaren i fråga. Om socialarbetaren väljer att ignorera de migrationslagar och regler som finns, gynnas den papperslösa personen, samtidigt som socialarbetaren riskerar själv att exempelvis förlora sin anställning. Socialarbetare brukar därför använda sitt handlingsutrymme inom professionen och olika arbetsmetoder för att kunna hantera dessa utmaningar (ibid). Trots att socialarbetare använder sitt handlingsutrymme som gynnar papperslösa, resulterar detta inte i en utmaning av de exkluderande lagarna och reglerna som bidrar till målgruppens utsatthet i samhället. Den sista och fjärde utmaningen som lyfts i studien är den professionella praktiken hos socialarbetaren. Det har visats att socialarbetare som har en begränsad rolluppfattning av

papperslösa personer på grund av bristande kunskap var mindre benägna att ge gott och positivt stöd till målgruppen. Å andra sidan visar det sig att socialarbetare som har en bred och öppensinnad syn på socialt arbete, och som grundar sig på mänskliga rättigheter och social rättvisa är mer benägna till att ge papperslösa ett bättre stöd (ibid).

3.3 Papperslösas hinder och utmaningar

I Sverige och i många andra europeiska länder är kunskapen om papperslösa personers levnadsförhållanden samt mentala hälsa relativt låg (Wirehag m.fl, 2020). Socialstyrelsens offentliga statistik från 2017 på den synliga hemlösheten visade att totalt 33250 personer levde i hemlöshet i Sverige. Dock antas denna siffra inte stämma då det inte visar de papperslösa personer som lever i hemlöshet och som därför inte ingår i den offentliga statistiken. Detta kallas för den gömda hemlösheten, då papperslösa ofta bor exempelvis hos någon annan men inte är inskrivna i bostaden de befinner sig i (ibid). En svensk intervjustudie från 2020 gjordes där 101 papperslösa vuxna personer deltog. 38,5 % av de som deltog svarade att de bor i tillfälliga boenden, 44% svarade att de bor hos familjer och vänner, 12,9% svarade att de bor i boenden som tillhandahålls av olika frivilliga organisationer. Det var endast 1 deltagare som svarade att han bodde i ett eget boende själv med ett eget kontrakt (ibid). Kommuner har enligt SoL kap 4 § 1 en legal skyldighet att erbjuda bostadsbidrag eller tak över huvudet till hemlösa personer eller de som riskerar att falla i hemlöshet. Dock är det otydligt hur rättigheten ser ut för papperslösa som lever i hemlöshet, detta på grund av deras illegala status samt definitionen av det som står i lagen gällande vilka typer av resurser som ska ges och till vilken målgrupp (ibid). Tidigare forskning och statistik visar att papperslösas ansökningar och möjligheter till nödbistånd för boende blir i praktiken ofta nekade. Vidare framgår att tillgången till bostad för papperslösa personer varierar baserat på vilken kommun de befinner sig i (ibid). I vissa kommuner är det mer restriktiva regler gentemot papperslösa medan andra kommuner är mer generösa. Ofta visas denna generositet gentemot familjer som lever i papperslöshet vilket beror på att det tas ett större hänsyn om ett barn ingår i familjen. Sveriges bristande kunskap på papperslösas levnadsförhållanden samt avsaknaden av kunskapen kring hur många papperslösa som lever i hemlöshet, påverkar möjligheten att tillgodose papperslösa personers behov till tak över huvudet (ibid).

Tidigare forskning har visat att hemlöshet påverkar den mentala hälsan hos grupper som befinner sig i en sådan situation (Wirehag m.fl. 2020). Forskning visar också att målgruppen upplever olika former av social exkludering från samhället såsom bristande hjälp till bostadsbidrag och tak över huvudet. Som tidigare skrivet är kunskapen gällande den mentala hälsan hos papperslösa personer relativt låg i Sverige. Utifrån den svenska intervjustudien som gjordes år 2020, visade att hemlöshet hos papperslösa är associerat med den psykiska ohälsan som målgruppen lider av (ibid). Den psykiska ohälsan hos papperslösa visar sig i depression, ångest och posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). Majoriteten av deltagarna i intervjustudien var drabbade av PTSD och många av deltagarna beskrev att deras osäkra levnadssituation präglades av rädsla och brist på kontroll. Studien lyfter att det inte går att dra en tydlig slutsats om papperslösas otrygga bostadsförhållanden har ett starkt samband med deras psykiska ohälsa. Dock går det att konstatera utifrån intervjustudien att papperslösas otrygga livssituation har bidragit till den psykologiska stressen de befinner sig i (ibid).

Riskfaktorer för psykisk ohälsa hos papperslösa personer har enligt en tysk studie visat sig vara mestadels socioekonomiska förhållanden, erfarenheter av kriminalisering och en

försenad tillgång till sjukvården (Andersson m.fl 2018). En kanadesisk litteraturstudie från 2010 visade att riskfaktorer till den psykiska ohälsan hos papperslösa personer var hinder inom sjukvården, exploatering av arbetsförhållanden, kvinnor i VINR (Våld i Nära Relation), prostitution, risk att utveckla AIDS etcetera (Magalhaes m.fl 2010). En annan studie som gjordes i Sverige år 2018 visade att en stor riskfaktor för ångest, depression och PTSD hos papperslösa personer var på grund av levnadsförhållanden såsom osäkra boendesituationer (Barkensjö m.fl 2018). Andra huvudsakliga riskfaktorer för psykisk ohälsa hos målgruppen är trakasserier, politiska orsaker och kriget som är den bakomliggande orsaken till varför många papperslösa personer har tvingat lämna sina hemländer (Andersson m.fl 2018) I studien som utfördes av Andersson m.fl (2018) mellan åren 2014-2016 var majoriteten av 104 deltagare från Afghanistan och länder i Mellanöstern. Resultaten från studien visade att majoriteten av deltagarna lider bland annat av svår depression, rädsla för deportering och osäkra levnadsvillkor (ibid). Andra svenska studier som har gjorts på frivilliga organisationer, såsom Röda Korset, Läkare i världen och Läkare utan gränser har visat att papperslösa personer lever under otrygga levnadsförhållanden (ibid).

Psykisk ohälsa är en av riskfaktorerna som papperslösa personer kan drabbas av för att utveckla exempelvis missbruk (Selm m.fl 2023). Andra riskfaktorer för missbruk hos papperslösa personer är exempelvis traumatiska upplevelser som papperslösa har upplevt i sitt hemland (krig, förföljelse etcetera), men också den osäkra och farliga vägen från hemlandet till landet de flyr till (ibid). Papperslösa kan också uppleva rasism och diskriminering i det nya landet de anländer till samt en känsla av isolering och stigma. Många papperslösa är arbetslösa och lever därför i fattigdom vilket gör att målgruppen känner sig utanför samhället. På senare tid har risken för missbruk ökat hos papperslösa personer inom EU-länder. Trots denna information, visades det utifrån statistik från 2013 att det endast var 8 servicecenter för missbruksbehandling av 180 inom olika EU-länder som erbjöd stöd och service för papperslösa personer (ibid). Det är också påvisat att papperslösa personer avstår från att söka hjälp hos behandlingscentrum som tar emot målgruppen. Orsaken bakom detta är för att papperslösa upplever en rädsla av att uppleva stigmatisering och diskriminering i mötet med vården. Detta inkluderar också en rädsla hos papperslösa av att bli deporterade från landet de befinner sig i (ibid).

4. Teoretiskt ramverk

Under detta avsnitt presenterar vi de teoretiska ramverk vi har använt oss av i empirin av vår analys och resultatdel. De teorier som kommer att presenteras är stigmatiseringsteorin som ska öka förståelsen för den stigmatisering som papperslösa personer upplever i sin vardag. Teorin kommer att hjälpa oss att förstå hur stigmatiseringen påverkar det sociala arbetet med målgruppen och hur det påverkar dem i att få sina grundläggande behov tillgodosedda. För att få en djupare förståelse för det sociala arbetet med papperslösa presenterar vi också socialt stöd teorin. Denna teori betonar vikten av det sociala stödet som är väsentlig för det sociala arbetet med papperslösa personer. Slutligen presenteras struktureringssteorin som förklarar relationen mellan aktörskap och struktur. Denna är väsentlig för att bidra med en omfattande analys av det sociala arbetet med papperslösa samt målgruppens hinder och utmaningar utifrån den förändrade migrationslagstiftningen.

4.1 Stigmatiseringsteorin

Papperslösa personer är en utsatt och stigmatiserad grupp i samhället (Riksdagen, 2020). Detta då papperslösa saknar rätten att vistas i ett land och saknar i praktiken de rättigheter som den övriga och resterande befolkningen har (ibid). Att leva som papperslös innebär en känsla av ständig rädsla för att bli upptäckt och därmed en risk för att bli utvisad från landet. Det kan därför bli svårt för en papperslös person att ta råd och kontakt med myndigheter etc då det ofta förknippas med en risk för den enskilde (ibid). Stigmatiseringen av papperslösa personer i Sverige visar sig också i exempelvis rasprofilering hos gränspoliserna och slumpmässiga kontroller av "misstänkta personer". Det handlar om ID-kontroll på offentliga platser av individer som inte ser europeiska ut. Denna sorts stigmatisering och kategorisering av människor sker både på individuell och vardaglig nivå (Nordling, 2017).

Ordet stigma härstammar från det grekiska språket och innebär "någonting ovanligt eller nedsättande i en persons moraliska status" (Goffman, 2011, s. 9). Goffman (1963) definierade ordet stigma som ett slags fenomen som uppstår när en individ eller grupp anses vara avvikande från det "normala", samt hur andra människor hanterar denna uppfattning. Stigma, enligt Goffman, består av en relation mellan ett attribut (egenskap) och ett mönster (stereotypi). Stigmatiseringen är det som sker när individer eller grupper diskrimineras av det resterande samhället för sina "avvikande" egenskaper eller identitet. Goffman lyfter begreppet stämpling och missbedömning av individens status baserat på de egenskaper som individen bär på. Det är här stigmatiseringen uppstår.

Goffman menade också att stigma påverkar den sociala interaktionen mellan individer i samhället (Goffman, 1963). Detta då individen som är stigmatiserad måste hantera en inre konflikt av sin identitet som anses vara avvikande, samtidigt som hen måste hantera andras externa reaktioner och uppfattning av hen. Goffman delade in två typer av interaktioner där stigmatiseringen visar sig. Den ena interaktionen handlar om mötet mellan personer som bär på en stigma och de som inte gör det (ibid). Stigmatiserade individer känner ofta ett behov av att dölja sitt stigma för att undvika att bli diskriminerade, bekräfta negativa stereotyper eller fördomar. Stigmatiserade personer känner därför en slags inre plikt att dölja sitt stigma för att inte få andra att reagera negativt. Den andra sociala interaktionen som Goffman lyfte är interaktionen mellan stigmatiserade personer. När en stigmatiserad grupp av individer möter varandra, kan en gemenskap växa fram (ibid). Detta då de ofta delar lika erfarenheter och upplevelser av exempelvis diskriminering från samhället och den utanförskap de lever i (ibid). Goffman lyfte att en uppgift för representanterna blir att agera som "talesmän" för den stigmatiserade. Goffman menar att representanterna redogör för den stigmatiserades situation och agerar som ett slags stöd (ibid).

Kunskap om stigmatiseringsteorin är väsentligt för det sociala arbetet med papperslösa personer. Detta då målgruppen lever i en ökad stigmatisering och utsatthet på grund av deras illegala status i landet de befinner sig i (Sager, 2018). De politiska konsekvenserna av flyktingkrisen 2015 har ökat stigmatiseringen av målgruppen vilket också försvårat situationen för motröster som kämpar för representationen av papperslösa och deras rättigheter som resterande av Sveriges befolkning (ibid). Samhällets syn på papperslösa personer, att de ses som en potentiell samhällsfara, kan ha en påverkan av deras rättigheter till exempelvis vård och andra grundläggande behov. I intervjustudien, som gjordes år 2018 av Sager, beskrev intervjudeltagarna hur viktigt och betydande det är att förstå papperslösas situation och i vilken utsatthet de befinner sig i (ibid). Stigmatiseringsteorin omfattar delar

som denna studie kommer att beröra och belysa. Denna teori möjliggör förståelsen i de hinder och utmaningar som papperslösa personer i Malmö stad möter.

4.2 Socialtöd teorin

Socialarbetare inom frivilligorganisationer agerar som ett socialt stöd för papperslösa vuxna personer (Morén, 2015). Socialarbetare inom frivilligorganisationer är ett människobehandlande och ett relationsskapande yrke. Detta innebär att ett centralt fokus läggs på att implementera ett informativt och emotionellt stöd till den papperslösa personen. Det sociala arbetet existerar för att hjälpa människor som lever i utsatta livssituationer och "fånga upp" individer eller grupper som har fallit ut ur välfärdssystemet eller av andra anledningar har svårt att klara av situationen de befinner sig i (ibid).

Vad som definieras som socialt stöd kan innebära många saker. Cobb (1976), en av de första som gav en definition till ordet, menade att socialt stöd är individens upplevelse och erfarenhet av att känna sig exempelvis omhändertagen, älskad och delaktig i det sociala samspelet med andra människor. Denna sorts sociala stöd kan enligt Cobb uttrycka sig i tre olika sorters former: instrumentellt, informativt och emotionellt. Vad som menas med instrumentellt stöd handlar om ekonomisk hjälp, den informativa hjälpen handlar om rådgivning och stöd och det emotionella stödet handlar om ett stöd som bidrar till personens ökade självkänsla (House, 1987). Cobb studerade det sociala stödet utifrån personens upplevelser och menade att dessa kunde delas in i tre olika områden. Dessa tre områden handlar om att personen i fråga känner att hen är omhändertagen och omtyckt, att hen har ett värde utifrån andras ögon och att hen tillhör ett socialt nätverk med plikter i en ömsesidig kontext. Vidare anser Cobb att individens familj är av stor vikt för det sociala stödet. Dock ändras detta med åren när det sociala nätverket utvecklas utanför familjen och personer finner ett annat sorts socialt stöd (Cobb, 1976).

Det finns evidensbaserad forskning som påvisar att socialt stöd kan minska risken för psykisk ohälsa, sjuklighet och dödlighet hos individer (House, 1987). Mönstret som visas utifrån studier är att sociala relationer, socialt nätverk och socialt stöd är viktiga för individens hälsa och välbefinnande (ibid).

Det är av stor vikt att socialarbetare besitter förmågan att kunna visa empati och värme gentemot människor de möter. Att erbjuda socialt stöd som socialarbetare är viktigt, dock ska det sättas en gränssättning mellan det professionella och det privata. Detta innebär att vara personlig och inte privat. Med detta menar man att som socialarbetare ska man besitta förmågan att lyssna och förstå den andre men att bibehålla sin professionella roll, samtidigt som man arbetar och upprätthåller ett emotionellt arbete (Herz, 2016).

4.3 Struktureringsteorin

Relationen mellan strukturer och aktörer är en betydelsefull del av den samhällsvetenskapliga ontologin. För att göra det begripligt och tydligare att förstå struktureringsteorin, går det att dra en liknelse med språket och dess relation med tal. På samma sätt som språket möjliggör och begränsar talet, möjliggör eller begränsar strukturen olika villkor och möjligheter för sociala åtgärder i ett samhälle (Chatterjee m.fl. 2019).

Anthony Giddens skapade struktureringsteorin för att hantera ett problem inom samhällsteorin (ibid). Detta problem handlar om motsättningen mellan aktörskap och struktur. Många människor upplever att deras livsaktiviteter både möjliggörs och begränsas av sociala strukturer. Det blir ett problem när samhällsteorin menar att människor har kapacitet för "fri vilja", eller med andra ord att de har autonom handling (ibid). Giddens beskriver struktur som regler och resurser som används på sociala system. Struktur finns endast i mänsklig kunskap, i minnet och initieras genom handlingar. Med andra ord är struktur det som inkluderar reglerna som bestämmer över samhället (Wolfel, 2002). Struktureringsteorin är ett av flera förslag för att hantera problemet huruvida hur människors aktörskap begränsas av struktur om inte genom sina frivilliga val. Å andra sidan, om samhällsstrukturer bestämmer över det mänskliga beteendet, var det i så fall finns utrymme för aktörskap (ibid). Mänskligt agentskap kan definieras i termer av intentioner. Med andra ord, för att beteende ska räknas som en handling, så ska personen som utför handlingen ha intentionen att faktiskt göra så, annars är beteendet endast en reaktion från något utomstående (Giddens, 1984).

Giddens beskriver sambandet mellan handlingar och makt. Han menar att om handlingen ska ske är den beroende av individens förmåga att kunna "göra en skillnad", alltså att utöva någon typ av makt. Men först är det viktigt att förstå de sociala omständigheterna som individen befinner sig inom, eftersom det kan vara att individen "inte har ett val". Att inte ha ett val betyder inte att handlingen har blivit ersatt av en reaktion, utan av mekanisk press från omgivningen (ibid). Vidare beskriver Giddens hur denna mekaniska press kan se ut. Han beskriver "struktur" som någonting utanför individens egna handling, som en källa av kontroll som individen kan agera inom. Giddens lyfter begreppet "strukturens dualitet". Dualiteten innebär att struktur och aktörskap finns samtidigt och att de ömsesidigt konstituerar varandra. Strukturen och aktörskapet är sammanlänkade med varandra. Vidare betonar Giddens hur aktörer är kapabla, reflexiva och knutna till förmågan att handla annorlunda. Struktureringsteorin menar att aktörer har kunskapen om vad de gör och deras anledningar bakom det samt i vilken strukturell kontext de befinner sig i som orsakar handlingarna (Chatterjee m.fl. 2019). Både struktur och agentskap samspelar för att utveckla ett samhälle (Wolfel, 2002).

5. Metod

I följande avsnitt redogörs och reflekteras över den metod som använts i examensarbetet. Inledningsvis diskuteras uppsatsförfattarnas förförståelse av uppsatsämnet, objektiviteten, och dess potentiella påverkan på studien. Vidare beskrivs litteratursökningen som gjorts för att inhämta relevant forskning om kunskapsläget. Därefter följer en redogörelse kring metodvalet, för att sedan presentera och reflektera kring urvalet. Tillvägagångssättet vid intervjuerna, inklusive kodning av analys beskrivs i nästa del. Avslutningsvis presenteras de forskningsetiska överväganden samt arbetsfördelningen mellan uppsatsförfattarna.

5.1 Förförståelse och objektivitet

En av författarna hade under sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU) placering på en organisation för personer med erfarenhet av flykt, där erfarenhet av kontakt med papperslösa var en del av praktiken. Detta väckte intresse för att skriva uppsatsen om socialarbetarens roll med papperslösa och problematiken som målgruppen möter. Samtidigt har den andra författarens bror tidigare arbetat på samma arbetsplats och fått insyn i olika typer av problematik, vilket också bidrog till valet av uppsatsämne. Dessa förförståelser kring hur

socialarbetarens arbete med papperslösa kan ha påverkat frågeställningarna och frågorna som ställdes under intervjuerna, då det finns en risk att författarna omedvetet formulerade frågor som bekräftar förväntningar och kunskap grundade från erfarenheter.

Holme och Solvang (1997) skriver att det finns en lång tradition av att idealisera objektiv och värderingsfri samhällsforskning. Förutsättningen för denna typ av vetenskap är att kunna etablera ett tydligt *jag/det-förhållande* till objektet av studien. Tanken blir att stå som fördomsfri forskare, fri från alla uppfattningar, sociala sammanhang och bindningar. Vi kommer däremot aldrig att helt och fullt kunna fånga den rena och hela sanningen om det samhälle vi lever i, eftersom samhället är mångfacetterat och komplext. Denna typ av samhällsvetenskaplig forskning syfte är just att skapa en djupare och mer avslöjande förståelse av den sociala verkligheten (Holme & Solvang, 1997).

Den ena uppsatsförfattarens verksamhetsförlagda utbildning vid mötesplatsen har lett till en fördjupad förståelse för socialarbetarens arbete inom just denna organisation. Det är dock viktigt att poängtera att denna erfarenhet inte täcker hela mångfalden och variationen som arbetet med papperslösa personer kan innefatta. Av denna anledning har urvalet av respondenterna omfattat organisationer och verksamheter i Malmö stad som författarna inte har tidigare erfarenheter av. Syftet med detta val är att säkerställa en bredare representation i studien.

5.2 Litteratursökning

Uppsatsförfattarna har använt sig av Malmö universitets sökmotor Libsearch för att hitta relevant forskning för studien. Sökord som har huvudsakligen använts i början av studien av uppsatsförfattarna är följande: “undocumented migrants”, “social workers”, “sweden” och “migration policy.” Vetenskapliga artiklar har rekommenderats av handledaren till studenterna, som har använts i examensarbetet. Vidare har material använts som är “peer reviewed”, för att kunna garantera en god vetenskaplig kvalitet i sökningarna. Uppsatsförfattarna har använt sig av svensk forskning som är relevant för studien och för frågeställningarna.

5.3 Kvalitativ ansats

Syftet med studien är att undersöka hur socialarbetarens roll i arbetet med vuxna papperslösa personer ser ut, och hur arbetsuppgifterna har förändrats i takt med en förändrad migrationslagstiftning. Syftet är att belysa de hinder som papperslösa personer möter i försöker att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Uppsatsen utgår därför från en kvalitativ ansats eftersom det är socialarbetarens egna upplevelser och erfarenheter av arbetet med papperslösa vuxna personer som står i fokus för denna studie. Utifrån studiens syfte och frågeställningar valde vi att utgå från en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer för att samla information om våra intervjudeltagares upplevelser och tankar. Prasad (2018) förklarar att kvalitativ forskning är baserad på interpretativ epistemologi. Ursprunget till alla interpretativa traditioner kan spåras tillbaka till en ståndpunkt som sätter den mänskliga beskrivandet i början av att börja beskriva den sociala världen (Prasad, 2018). Vidare beskriver författaren hur syftet av den interpretativa traditionen är att generera ny och omfattande inblick av sociala kontexter (ibid). I linje med den interpretativa traditionen är fokuset med denna studie att fånga upp respondenternas egna upplevelser.

Inom kvalitativ forskning kan man skilja mellan tre huvudsakliga angreppssystem som är följande: det abduktiva, induktiva och deduktiva systemet (Bell m.fl. 2022). Det induktiva systemet utgår från ett forskningsperspektiv där det empiriska materialet används för att forska fram generella antaganden, olika teorier eller koncept (Bryman, 2018). Å andra sidan beskriver Bryman (2018) att det deduktiva angreppssättet utgår från teorin och bekräftar befintlig teori genom den praktiska tillämpningen. Däremot är det abduktiva angreppssättet inom kvalitativ forskning en kombination av både det induktiva och det deduktiva angreppssystemet. Med andra ord används det abduktiva angreppssättet av befintliga teorier som forskningens utgångspunkt, men behåller även öppenhet för nya perspektiv som hade kunnat uppstå från de empiriska resultaten (Bryman, 2018). För denna studie har vi valt att använda oss av just det abduktiva angreppssystemet eftersom vi använder oss av befintliga teorier och litteratur som utgångspunkt, för att applicera det till vår empiriska material. Samtidigt har vi genom detta angreppssätt varit öppna för oförutsedda resultat, vilket möjliggör nya synsätt och perspektiv i vårt ämne.

5.4 Urval och tillvägagångssätt

Urvalet för vårt empiriska material har varit följande: ett målstyrt urval, bekvämlighetsurval, snöbollsurval och teoretiskt urval. Syftet med ett målstyrt urval är att välja ut deltagare för studien på ett strategiskt sätt och som också är relevanta för frågeställningarna (Bryman, 2018) I ett målstyrt urval väljer man ut individer, organisationer etcetera som besitter kunskap om ett annat eller flera sociala företeelser (ibid). Det målstyrda urvalet i vår studie genomfördes då det skulle kunna besvara vårt syfte och frågeställningar. För att detta skulle göras var kriterierna att intervjudeltagarna skulle vara socialarbetare som arbetar inom frivilligorganisationer i Malmö stad. Kriterierna för studien var också att dessa socialarbetare inom organisationerna ska ha kontakt med papperslösa vuxna personer och arbeta nära dem. Målet blir därför att vi på så sätt ska kunna få så relevant information om det vi undersöker. När det kommer till bekvämlighetsurval handlar detta om de personer som finns enklast tillgängliga för forskaren (ibid). En praktisk utmaning med denna studie har varit tidsbegränsningen. Bekvämlighetsurvalet för denna studie har därför varit av nytta för oss. 4 av 6 respondenter är tidigare bekanta med den ena uppsatsförfattaren i denna studie. Detta har gjort det lättillgängligt för oss att få tag på deltagare som är av relevans för vår studie. Nackdelen med ett bekvämlighetsurval är att det inte går att göra en generalisering till hela populationen då den är begränsad till deltagarna i studien (ibid). Resterande 2 deltagare valdes ut utifrån ett snöbollsurval, detta då de rekommenderades av deltagarna i studien. Risken med ett snöbollsurval är detsamma som bekvämlighetsurvalet; det är osannolikt att det empiriska materialet kan vara representativt för hela populationen (ibid). Det teoretiska urvalet har använts av uppsatsförfattarna i denna studie. Ett teoretiskt urval utgår från att upptäcka olika kategorier och därefter förklara dem utifrån en teori. När ny data inte längre stimulerar de teoretiska förståelserna, är de relevanta kategorierna mättade (ibid). Detta är något vi hade i åtanke under våra intervjuer. Efter intervjuerna la vi märke till att våra relevanta kategorier är mättade och att vi därmed kan fortsätta med vår teoretiska analys av det empiriska materialet.

Urvalet som har gjorts av respondenterna i denna studie är socialarbetare inom frivilligorganisationer i Malmö som möter papperslösa vuxna personer i sin arbetsroll. Totalt valdes sex respondenter för denna studie. Anledningen till varför fler socialarbetare inte valdes är på grund av den tidsbrist som fanns vilket var därför vi utgick från bekvämlighetsurvalet, detta då majoriteten av respondenterna var bekanta med den ena

uppsatsförfattaren. Respondenterna i denna studie är socialarbetare som jobbar inom olika frivilligorganisationer. Orsaken till varför vi valde att intervjua socialarbetare från olika organisationer är för att få mer perspektiv och bredd på det empiriska materialet.

5.5 Datainsamling

Sex semistrukturerade intervjuer genomfördes baserade på en tematiserad intervjuguide. Intervjuguidens uppbyggnad var uppdelade i följande underrubriker: inledning/information, bakgrund, förändringar i arbetet, papperslösas tillgång till grundläggande behov, påverkan av migrationslagstiftning och slutliga reflektioner. Det är betydande att ha ett antal teman med frågor som ställs till deltagaren, och att som intervjuare vara beredd på att ställa följdfrågor (Fejes & Thornberg, 2019). Bryman (2018) menar att kvalitativa intervjuer är flexibla och vid semistrukturerade intervjuer utgår intervjuaren utifrån en guide med specifika teman, men deltagarna kan utforma sina egna svar på sitt sätt. Frågorna behöver inte heller utgå från samma ordning som det står i intervjuguiden. Öppna frågor är också bra att ställa då detta ger deltagaren möjlighet att utveckla sina svar och att svaren inte blir slutna. En annan anledning till varför detta är viktigt att ha i åtanke är för att inte leda in deltagaren till ett specifikt svar (Fejes & Thornberg, 2019).

Intervjuerna genomfördes digitalt via den digitala plattformen Zoom. Digitala intervjuer har blivit vanligare att utföra sedan Covid-19 startade. Detta tillvägagångssätt valdes eftersom vi hade begränsat med tid för studien och var på så sätt mer tidseffektiv. Det var också smidigare och flexiblarare för respondenterna då de inte behövde tänka på att ta sig till en plats. Respondenterna kunde därför vara i den miljö de känner sig bekväma i under intervjuernas gång. Nackdelar med digitala intervjuer kan vara att internetuppkopplingen kan strula till och att man inte hör varandra bra på grund av det dåliga internet. Detta påverkar i sin tur kvaliteten av intervjun. Detta var något vi beaktade genom att säkerställa att respondenterna hörde oss tydligt och vice versa. För oss var det viktigt att vi fick träffa respondenterna och att de fick ett ansikte på oss. Trots att det utfördes digitalt kunde vi fortfarande se respondenternas kroppsspråk och hur de reagerade på olika frågor. Hade vi inte haft kamerorna på hade detta kunnat vara en nackdel då kroppsspråket är viktigt för att intervjuaren ska få information om förvirring eller obehag (Bryman, 2018). Varje intervju tog i genomsnitt 30-60 minuter. Vi började intervjuerna genom att introducera oss själva och kortfattat berätta vem vi är. Därefter började den ena uppsatsförfattaren berätta studiens syfte och bakgrunden till varför vi har valt att skriva om ämnet. Orsaken till varför detta togs till hänsyn är för att ge varje deltagare en insyn i vår studies syfte och en förståelse för den. Därefter gavs information om anonymitet, samtycke till att intervjun genomfördes samt att den spelades in. Deltagarna fick information om att de inte behöver svara på alla frågor och kan välja att avbryta intervjun när som helst under intervjuns gång. Därefter fortsatte den ena uppsatsförfattaren ställa hälften av frågorna utifrån intervjuguiden. Vidare ställde den andra uppsatsförfattaren resterande frågor till deltagarna. Deltagarna svarade utförligt på frågorna och gavs möjlighet att tillägga något som de tyckte var relevant och viktigt att belysa för oss. De skriftliga samtyckesblanketterna skrevs under av samtliga deltagare och återgavs till oss i samband med intervjuernas genomförande.

5.6 Bearbetning av material

Utifrån det insamlade materialet vi har fått in av den kvalitativa empirin har vi använt oss av en tematisk analys och kodning för att bearbeta materialet. En tematisk analys handlar om att

granska datan för att hitta huvudsakliga och centrala teman i materialet som är relevant för forskningen (Bryman, 2018). Teman handlar om kategorier som identifieras av analytikern, har en koppling till forskningsfrågorna, bygger på koder som har identifierats i utskrifter och tillför en grund för den teoretiska förståelsen (ibid). Den tematiska analysen är en strategi som är både påverkad av den grundade teorin för dataanalysen samt kodning i identifieringen av teman. Kodning är en process inom den tematiska analysen där den insamlade datan bryts ned i delar. Utifrån dessa delar ges de ett namn. Därefter letar analytikern efter flera gånger där dessa kodade delar förekommer (ibid). Vi arbetade kontinuerligt med detta genom att transkribera alla intervjuer. Detta är fördelaktigt då det uppfriskar minnet om det är något som har glömts bort, det bidrar till en tydligare analys och forskaren kan gå tillbaka till det som respondenten har sagt (Bryman, 2018). Efter transkriberingen av intervjuerna kunde vi koda väsentliga teman som förekom under intervjuerna och som var relevanta för våra frågeställningar. Vi hade också i åtanke att teman som synliggjordes skulle tillföra en förståelse för de teoretiska ramverk vi valt ut.

5.7 Forskningsetiska överväganden

Under vår studie har vi tagit hänsyn till olika forskningsetiska överväganden och frågor. Detta har vi gjort i syfte att stärka det etiska perspektivet av vår studie. Ett av dem har varit att vi inte har tagit kontakt med papperslösa personer. Detta då denna klientgrupp betraktas som särskilt utsatta och besparas därför från det faktum att någon vill intervjua dem om deras situation (Socialhögskolan vid Lunds universitet, 2022). Att vi har gjort detta etiska övervägande innebär inte att vår studie får ett begränsat perspektiv. Detta då det fortfarande är möjligt att studera en klientgrupp utan att intervjua dem. Detta kan göras genom att intervjua den verksamhet eller organisation som möter klientgruppen i fråga. På så sätt kan man studera företeelsen utan att göra etiska missgrepp (ibid). I vårt fall har vi intervjuat socialarbetare inom frivilligorganisationer som möter papperslösa i sitt arbete. På detta sätt har vi kunnat undersöka området utan att begå etiska fel. Det vi också har tagit i hänsyn är att anonymisera respondenternas identitet. Samtliga respondenter är socialarbetare inom frivilligorganisationer i Malmö. Vi har valt att anonymisera deras identitet i syfte att skydda deras identitet och i sin tur målgruppen de möter.

Vetenskapsrådet lyfter några grundläggande intressen och krav. Bland annat lyfts *forskningsintresset* som innebär att forskningen av hög kvalitet ska leda till värdefull kunskap. Den ska vara fri från otillbörlig påverkan och ska bedrivas på ett kompetent och ansvarsfullt sätt. Vidare lyfts *öppenhetsintresset* som ett intresse som handlar om att göra forskningen och dess resultat så tillgängliga som möjligt, och så begränsat som nödvändigt. *Förtroendeintresset* handlar om förtroendet för forskningen och för dem som ansvarar för utförandet av det. Slutligen lyfts *skyddsintresset* som intresset att skydda dem som är involverade i forskningen eller på annat sätt påverkas av den. Skyddsintresset är överordnat och ska prioriteras (Vetenskapsrådet, 2017). Uppsatsförfattarna har utgått från dessa intressen under hela arbetets gång, från formuleringen av en idé, till utförandet av intervjuerna, till analysen och diskussionen av resultatet. Forskningsintresset har tagits i akt genom valet av studieobjekt: uppsatsförfattarna strävar efter att forska på ett ämne som är relevant, viktigt och leder till värdefull kunskap. Hänsyn har tagits till öppenhetsintresset där vi har muntligt informerat respondenterna om att de får ta del av den färdiga uppsatsen. I enlighet med förtroendeintresset har uppsatsförfattarna reflekterat tillsammans med handledare om de etiska delarna av uppsatsens utförande. Slutligen har vi tillämpat skyddsintresset genom att anonymisera respondenterna och deras organisationer.

Förutom Vetenskapsrådets grundläggande intressen i bedrivandet av forskning lyfts även forskningsetiska krav som utförligt redogör hur man tillämpar principerna i forskningen. *Informationskravet* innebär att forskaren i etiskt känsliga situationer ska informera om sin verksamhet och har informerat om samtycke från personerna som aktivt deltar i undersökningen. I denna uppsats rör det om samtycke gällande att intervjun får genomföras, spelas in och att materialet får användas i uppsatsen. Vidare tillämpas *samtyckeskravet* som innebär att personerna som aktivt medverkar i undersökningen, i detta fall intervjuas, har rätt att bestämma om, hur länge, och på vilka villkor de vill medverka. Respondenterna har därför fått information om hur länge intervjun förväntas ta, att de inte behöver svara på några frågor de inte vill, och att de när som helst kan avsluta intervjun utan att ge några vidare förklaringar. *Konfidentialitetskravet* innebär att de medverkande i studien ska försäkra sig om anonymitet om de önskar, och därför måste uppgifter om deras person, befattning och verksamhet avidentifieras. Uppsatsförfattare har säkerställt att denna information har kommit fram till respondenterna, både i form av skriftlig information i samtyckesblankett, och muntligt innan intervjun har startat. Respondenterna har med andra ord informerats om att deras personuppgifter och verksamheter ska förbli anonyma. Slutligen lyfts *nyttjandekravet* som innebär att insamlade uppgifter om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål, vilket uppsatsförfattare kommer att tillämpa genom att förstöra det empiriska materialet efter användning.

5.8 Trovärdighet

Uppsatsförfattarna har tagit hänsyn till studiens trovärdighet. Detta har gjorts av författarna utifrån tillförlitlighet, överförbarhet och pålitlighet. En av de grundläggande kraven för att en forskning ska bedrivas av hög kvalitet är att den måste vara tillförlitlig. Tillförlitligheten är ett av forskningsintressen som ställer krav på forskningen. Forskningen ska bedrivas på ett kompetent och ansvarsfullt sätt och vara fri från olämplig påverkan (Vetenskapsrådet, 2024). Detta har uppsatsförfattarna tagit i beaktande genom att kontinuerligt ta hänsyn till konstruktiv kritik som givits från handledare. Uppsatsförfattarna har använt sig av vetenskapligt granskade artiklar samt objektiva källor i sitt uppsatsskrivande och inte blivit påverkade av olämpliga och vridna källor. Ett annat krav som ställs på god forskningssed utifrån tillförlitlighet är att forskningsfrågorna utformas utifrån relevanta forskningsfält och att frågorna kan besvaras utifrån metoden som valts (ibid). Uppsatsförfattarna har beaktat detta i sitt uppsatsskrivande genom att använda relevant forskning för syftet och frågeställningarna. Frågorna i uppsatsen har också besvarats utifrån den metod som valts, i detta fall har intervjuer använts som metod. De två sista kraven som ställs för en god forskningssed utifrån tillförlitlighet är att forskning, material och data hålls i en god ordning. Detta innebär att forskningen ska genomföras, dokumenteras och tillgängliggöras på ett genomtänkt och ansvarsfullt sätt. Forskningen som framställs i studien ska redovisas på ett korrekt och genomtänkt sätt (ibid). Uppsatsförfattarna har tagit hänsyn till detta genom genomförande av intervjuer, transkribering av dessa och redovisat dessa i resultat, analys och diskussionsdelen. Intervjuerna har analyserats utifrån relevant teori för forskningsämnet.

Validitet är ett begrepp som kan användas i både kvantitativa och kvalitativa metoder. Validitet handlar om hur man "mäter" det man säger sig mäta (Bryman, 2018). Denna definition av validitet är mer implementerbar på kvantitativa än kvalitativa metoder. Vissa kvalitativa forskare menar att det behövs andra motsvarande termer för kvalitativ forskning. Istället pratas det om begreppet överförbarhet, vilket handlar om att bedöma om resultaten av

en kvalitativ studie kan tillämpas i andra kontexter. Överförbarheten i en kvalitativ studie lägger fokuset på det kontextuella och på meningen av det som undersöks (ibid). Vi har haft i åtanke att kvalitativ forskning handlar mer om djup än bredd, till skillnad från kvantitativ forskning. Vi har därför haft detta i åtanke genom att vara medvetna om att överförbarheten i vår studie kan bli svår att bedöma. Detta då kvalitativa studier präglas av detaljer och djupgående svar, och blir därför subjektivt. När det kommer till pålitlighet inom kvalitativ forskning, liksom reliabilitet inom kvantitativ forskning, handlar detta begrepp om man får liknande resultat vid ett annat tillfälle (ibid). Som forskare besitter man därför ett granskande synsätt för att förstärka pålitligheten. Detta görs från början till slutet av forskningsprocessen. En fullständig och tydlig redogörelse av varje steg görs (val av frågeställningar, undersökningsspersoner, intervjuutskrift etcetera). Därefter kan dessa granskas av kollegor, både under forskningens gång och när den håller på att bli klar. Här ingår också en bedömning om huruvida de utvalda teoretiska utgångspunkterna är tillämpliga (ibid). Detta har tagits i beaktande av uppsatsförfattarna. Vi har i samförstånd med handledare redogjort våra frågeställningar, valt ut intervjudeltagare som är av relevans för vårt arbete och transkriberat intervjuerna. Uppsatsen kommer att granskas av våra kamrater och därmed bli bedömd huruvida de valda teoretiska utgångspunkterna är tillämpbara.

5.9 Arbetsfördelning

Under uppsatsens gång har vi samarbetat och kommunicerat öppet med varandra. Tillsammans har vi kommit fram till vad uppsatsen ska handla om och vilken inriktning uppsatsen ska ha. Då vi har tidigare skrivit fördjupningsarbetet på Termin 4 har vi haft i åtanke om hur vi arbetar, och vet om att vi arbetar bra ihop. Fördjupningsarbetet handlade om migration, och det var ett ämne som intresserade oss båda och blev ett naturligt ämne för examensarbetet. Alla beslut som har tagits har gjorts i samförstånd med varandra. Beslut och råd har också tagits upp med handledare under handledningssamtal och mejlkontakt. När det kommer till uppsatsskrivandet har vi delat upp arbetet jämlikt och stämt av med varandra om det är något som är oklart eller otydligt. Det finns både fördelar och nackdelar med en sådan strategi. Fördelarna med det är att vi har fördelat arbetet jämlikt vilket har varit underlättande då vi haft begränsat med tid för att skriva studien. En nackdel kan vara att det uppstår konflikter gällande innehållet (Jacobsson, 2016). Vi har tänkt på detta och har därför hållit en öppen och tydlig kommunikation med varandra vilket har fungerat bra under studiens gång. När det kommer till förberedelserna av intervjuerna, har vi tillsammans kommit fram till vilka frågor som är relevanta att ställa till respondenterna utifrån tidigare forskning och våra frågeställningar. Vi har gemensamt utformat intervjuguiden innan den skickades till handledare för godkännande. Intervjuerna genomfördes därefter tillsammans samt transkribering av intervjumaterial. Därefter diskuterades intervjuerna mellan oss och formulerades i olika huvudteman som gemensamt skrevs under resultat och analys samt diskussion.

6. Resultat och analys

I detta avsnitt av examensarbetet presenteras resultatet av den insamlade empirin. Vi har använt oss av kodning och teman för att sammanställa materialet. Med stöd av teorier och tidigare forskning har det empiriska materialet analyserats. Resultatet och analysen presenteras utifrån två teman med medföljande underrubriker. Det första temat som besvarar vår första frågeställning är det sociala arbetets roll med papperslösa vuxna personer. Under detta tema framgår följande underrubriker: socialt stöd, ökad restriktivitet, förskjutning och

brist på resurser och medföljning. Det andra temat som besvarar vår andra frågeställning är papperslösas hinder och utmaningar. Under detta tema framgår följande underrubriker: boendesituationen för papperslösa, tillgång till vård, ekonomisk utsatthet, missbruksproblematik, psykisk ohälsa, stigma och exkludering, ensamkommande ungdomar som blir vuxna och rättigheter och begränsningar.

6.1 Det sociala arbetets roll med papperslösa vuxna personer i Malmö

Följande tema berör respondenternas syn på det sociala arbetets roll med papperslösa vuxna personer inom frivilligorganisationer i Malmö. Vidare återges respondenternas perspektiv på huruvida det sociala arbetet har förändrats under de senaste åren samt om/hur dessa förändringar har påverkats av den förändrade migrationslagstiftningen och praxis. Synen på detta återges under fem följande underrubriker: socialt stöd, ökad restriktivitet, förskjutning och brist av resurser, medföljning och påverkansarbete.

Samtliga sex respondenter är socialarbetare inom frivilligorganisationer i Malmö stad och har flera års erfarenhet av socialt arbete inom den ideella sektorn.

6.1.1 Socialt stöd

Respondenterna lyfter deras sociala arbete inom frivilligorganisationer i Malmö som ett viktigt socialt stöd för papperslösa vuxna personer, detta då målgruppen faller utanför samhället och lever i en svår och utsatt situation. Något som alla respondenter lyfter är deras sociala stöd som är och har alltid varit en viktig roll i deras arbete med papperslösa personer. Respondent C berättar exempelvis:

Det är och har varit allt från det sociala: umgås, omsorgsarbete, trösta någon, hjälpa till, kontakta myndigheter. (Respondent C)

Respondenten ovan beskriver vilket sorts socialt arbete som görs med papperslösa vuxna personer i Malmö. Respondenten förklarar att det handlar om allt från socialt stöd, och stöd i att kontakta olika myndigheter. Morén (2015) belyser det sociala arbetets roll som en nyckelfaktor i att hjälpa individer i utsatta livssituationer och de som har fallit ut ur välfärdssystemet. Det sociala stödet enligt Cobb (1976) går att synliggöra här i det sociala arbetet som utförs med papperslösa personer. Cobb belyser tre olika former av socialt stöd: instrumentellt, informativt och emotionellt stöd. Det går att dra en tydlig koppling till det sociala stödet som Cobb nämner och dess former i svaret som ovan respondent uppger. Respondenten beskriver att stödet som ges till papperslösa personer kan vara att hjälpa de att kontakta olika myndigheter. Då respondenten och andra resterande respondenter har beskrivit att de ofta är i kontakt med socialtjänsten, tolkar vi det som att detta kan vara en av myndigheterna som hen syftar på. Det handlar alltså om att finnas där som ett instrumentellt stöd (ekonomiskt stöd), detta då respondenterna beskriver att de hjälper papperslösa söka nödbistånd från socialtjänsten trots att det i nästan varje fall blir avslag. Det omsorgsarbete, hjälpande arbete och att trösta papperslösa som ovan respondenten beskriver kan kopplas och reflekteras utifrån det informativa och emotionella stödet enligt Cobb. De tre olika formerna av socialt stöd menar Cobb är väsentliga för att individen i fråga ska kunna känna sig exempelvis omhändertagen och delaktig i det sociala samspelet.

Respondenterna i vår studie beskriver att det sociala stödet som ges inom frivilliga organisationer i Malmö till papperslösa vuxna personer och som har getts under åren, är inte enbart från socialarbetare själva. En utav respondenterna beskriver detta på följande sätt:

En sak som är viktig att ha med sig är att de personer som främst jobbar med stödarbete till personer i papperslöshet är andra i papperslöshet eller som har erfarenhet av att vara i papperslöshet. Så det är ju mycket communityt själva som organiserar det. (Respondent B)

Respondenten vill belysa vikten av att det stödarbete som ges till papperslöshet i Malmö är andra som också är papperslösa eller har erfarenhet av att leva i papperslöshet. Denna beskrivning illustrerar Goffmans (1963) teori om stigmatisering och hur den visar sig i den sociala interaktionen med andra. Goffman menade att den sociala interaktionen uppvisar sig mellan stigmatiserade grupper i samhället. Denna sorts sociala interaktion är det som skapar en gemenskap mellan utsatta grupper i samhället.

Flera respondenter lyfter det stigma som papperslösa vuxna personer i Malmö befinner sig i. Den sociala interaktionen som därför sker mellan personerna i papperslöshet och de som har erfarenhet av det, ger en prägel av Goffmans teori om stigmatisering. Vi tolkar respondentens beskrivning av att det är communityt som organiserar det som en slags gemenskap mellan grupperna.

En annan respondent beskriver den förändring som måste ske på attityden och stigma som finns gentemot papperslösa personer i samhället. Respondenten uppger följande:

Sen så behövs ju ett engagemang genom att prata om att papperslöshet är en status, inte en folkgrupp. Det är människor, alla sorters människor som kan befinna sig i den situationen och det är fruktansvärt. Och alla de personerna behöver stöd och hjälp. Man behöver börja se de som fullvärdiga människor. (Respondent C)

Ovanstående citat handlar om vikten av engagemang från samhället i stort i att se papperslösa människor som fullvärdiga människor. Respondenten betonar även vikten av att utmana föreställningarna om att papperslösa personer är en folkgrupp och att istället se det som en status, en situation där alla sorters människor kan hamna i, där stöd och hjälp till målgruppen ska vara en självklarhet. Citatet utmanar synsättet som samhället har på papperslösa, att de anses vara "avvikande" från samhället, ett ord som Goffman (1963) använder och beskriver för att förklara stigma som uppstår i samhället. Goffman (1963) menade att stigmatiseringen påverkar den sociala interaktionen mellan grupper. Detta då den stigmatiserade känner en inre konflikt av att dölja sin identitet som anses vara avvikande, samtidigt som den stigmatiserade måste hantera andras uppfattning av hen. Vi tolkar det som att respondenten vill bryta ned den stigmatisering som finns hos papperslösa personer. För att en förändring ska kunna ske förklarar respondenten att samhället behöver börja se papperslösa som fullvärdiga människor. Samma respondent berättar vidare att det enkelt glöms bort att papperslösa är människor med lika mycket behov av rättigheter, känslor och drömmar som alla andra. Hen lyfter kritik gentemot det laddade begreppet "skuggsamhälle" som diskuterats i den politiska debatten. Respondenten menar att det inte finns ett skuggsamhälle som enligt politiker skapar problem, det är människor som lever i utsatthet och som hen möter och arbetar med.

6.1.2 Ändrat fokus

Flera av respondenterna beskriver att det har skett ett ändrat fokus i det sociala arbetet inom frivilligorganisationer med papperslösa personer. Några år tillbaka var det sociala arbetet mer

inriktat på att hitta på roliga aktiviteter och bygga gemenskap genom att exempelvis lära sig nya saker. Idag beskriver respondenterna att fokuset är mer inriktat på att försöka hjälpa papperslösa personer i tillgången till basala behov och grundläggande rättigheter. Respondenterna beskriver att utsattheten som har byggts på under senare år för papperslösa har bidragit med det ändrade fokuset. En av respondenterna uppger följande om sin tid som socialarbetare inom frivilligorganisation med papperslösa:

Vi gjorde så roliga saker, men det finns ju inte utrymme med personer som jag möter nu för att göra den typen av arbete, för det är på liv och död. [...] och att utsattheten har byggts på under tid. (Respondent B)

En annan respondent lyfter liknande problematik i det sociala arbetet med papperslösa personer:

Det såg vi liksom inte innan (syftar på den ökade utsattheten i form av bristande hygien, hunger och ökade hemlösheten). Så det är verkligen att jobba med människor i extrem utsatthet. (Respondent D)

Det går att dra en parallell till det som både respondent B och D beskriver om det ändrade fokuset i det sociala arbetet med Giddens (1984) struktureringsteori. Den förändrade strukturen synliggörs i den förändrade och restriktiva migrationslagstiftningen som påverkar individen men även socialarbetaren som är i beroendeställning till strukturen. Detta gör att socialarbetarens roll ändrar fokus i sitt arbetssätt med papperslösa personer. Från att tidigare haft ett större fokus på gemenskap, aktiviteter etcetera har den förändrade migrationslagstiftningen gjort att utsattheten hos papperslösa personer har ökat. Respondenterna beskriver att socialarbetare inom frivilligorganisationer behöver därför handskas med de bristande rättigheterna som papperslösa möter i sin vardag. Respondent B ger ett konkret exempel på detta:

..men att utsattheten som har byggts på efter det har varit mycket mer basala behov och rättigheter,[...]. Det är det som jag jobbar med idag. Det handlar om att ha tak över huvudet på natten, det handlar om att få easy mat nog för att överleva. Det handlar om att när en är jättesjuk, att få den vård som en behöver för att klara sig. (Respondent B)

6.1.3 Ökad restriktivitet

I samtliga intervjuer beskriver respondenterna att de märker av en hårdare och restriktiv migrationslagstiftning under åren de har jobbat som socialarbetare inom frivilligorganisationer i Malmö. Många av respondenterna tycker att det alltid har varit ett hårt klimat gentemot målgruppen, men att det på senare år har blivit ännu striktare. Flera av respondenterna lyfter att det finns ett hårt och restriktivt politiskt klimat som präglas av en strukturell rasism där papperslösa personer inte är välkomna. Respondenterna beskriver att det sociala arbetet med papperslösa personer i Malmö utmanas på flera sätt och begränsas i och med den ökade restriktiviteten. En av respondenterna beskriver det som följande:

När det gäller papperslösa är det ganska svårt att lyfta frågor för att det alltid kommer med en risk. Jag kan inte bara skriva en debattartikel om att papperslösa borde få tillgång till vård för att det alltid finns risk att rättigheterna kommer att begränsas ännu mer. [...] Folk blir så här, nej men de ska inte få någonting, vad gör de ens här. (Respondent B)

Respondenten ovan beskriver i intervjun att hen jobbar med påverkansarbete, men att det finns utmaningar och svårigheter när det gäller papperslösa vuxna personer. Respondenten uppger att det inte går att exempelvis skriva en debattartikel om papperslösas bristande rättigheter till vård, detta då det finns en risk att det ger en motsatt effekt i medier. Risken blir att kraven som sätts på papperslösa personers rättigheter kan leda till ännu begränsade rättigheter hos målgruppen. Respondenten beskriver att anledningen till detta är att en stor del av samhället inte tycker att de ska ha tillgång till dem. Hen berättar också att det tidigare släppts artiklar just gällande papperslösas rättigheter som har gett en motsatt effekt av samhället än det som önskades. Respondenten belyser den tydliga risk som finns i att prata om papperslösa personers rättigheter i media. Detta kan förstås utifrån stigmatiseringsteorin, där socialarbetaren inom den frivilliga organisationen agerar som talesmän för den stigmatiserade (Goffman, 1963). I detta fall är den stigmatiserade den papperslösa som samtidigt behöver dölja sitt stigma. Detta på grund av den risk som finns i att uttala sig om papperslösas bristande rättigheter till grundläggande behov. Interaktionen här där stigmatiseringen påvisar sig går att synliggöras, då stigmatiserade grupper ofta känner ett behov av att dölja sitt stigma för att inte bli diskriminerade eller negativt bemött av resterande samhället (ibid). Samma respondent lyfter följande:

Att ha ett system där det finns någon slags strävan efter att alla ska ha samma rättigheter. Det är inte så längre, utan det finns en så hård politik som verkligen säger att ni är inte välkomna, ni måste härifrån, ni måste ut. (Respondent B)

Respondentens beskrivning av både det politiska systemets och samhällets syn på papperslösa visar en koppling till det Goffman lyfte i sina teorier om stigmatisering. Att vara papperslös är något som inte betraktas som det "normala" i ett samhälle, vilket vi tolkar visar sig i respondentens beskrivning i hur samhället ser på papperslösa personer som vistas i landet. Den restriktiva migrationspolitiken skapar en struktur där papperslösa personer marginaliseras och begränsas i sin förmåga att utöva "makt". Det kan dras en parallell till detta i Giddens struktureringsteori.

En annan respondent lyfter och delar en liknande beskrivning av det politiska systemets syn på papperslösa personer:

... hela den politiska retoriken, det politiska samtalet går ju mer och mer åt att papperslösa, de har inte rätt att vara här så varför ska vi betala för dem? [...] Så vårt sätt var att man fick bli ännu mer kreativ för att försöka hitta ekonomiska lösningar för de här personerna. (Respondent D)

Respondentens beskrivning av hur den politiska synen och attityden är gentemot papperslösa personer går att återspegla i den stigmatisering som papperslösa personer upplever i praktiken. Detta då respondenten beskriver den politiska retoriken som lägger sitt fokus på att uppge att målgruppen "inte har rätt att vara här" och har därför inte rätt till stöd. Denna sorts exkludering kan sammankopplas i Goffmans (1963) beskrivning av den stigmatisering som uppstår när individer eller grupper anses vara "avvikande" i samhället. Respondenten lyfter att arbetssättet i det sociala arbetet inom frivilligorganisationen får bli ännu mer kreativ i försöket att hitta ekonomiska alternativa lösningar åt målgruppen. Detta kan ses som ett slags svar eller konsekvens av den stigmatisering som papperslösa vuxna personer upplever och utsätts för. Under nästa underrubrik lyfts de konsekvenser som sker i och med den utsatthet som målgruppen lever i.

6.1.4 Förskjutning och brist på resurser

Vi hjälper vissa med boende ibland, men i och med att de inte har en framtid kvar i Sverige som är tillräckligt stabil för att vi ska kunna uppmuntra till den, så lägger vi ju våra resurser på andra platser eller på andra sätt. Att försöka hjälpa dem på andra sätt, genom att ta sig ut ur landet istället, så att de kan få en ny chans någon annanstans. (Respondent A)

Ovan respondent beskriver situationen och framtiden för papperslösa personer i Sverige som osäker och instabil. Detta leder till att de (socialarbetare inom frivilligorganisationen) flyttar resurserna på att hjälpa dem på andra sätt och hitta alternativa lösningar för målgruppen. En sådan lösning som nämns av respondenten är att hjälpa papperslösa att ta sig ut ur Sverige och få en ny och stabilare chans i ett annat land.

Många respondenter beskriver liknande situationer i sitt sociala arbete med papperslösa personer och förklarar att det har blivit en allt större brist på resurser för papperslösa personer, både inom socialtjänsten och vården. Flera respondenter berättar att många papperslösa personer som lidit av missbruk i flera år blir nekade behandling från vården. En av respondenterna lyfter risken om suicid som en papperslös person hon möter befinner sig i då han har både fått avslag efter flera års prövningar av sin asylansökan och att han samtidigt befinner sig i ett stort och djupt missbruk. Alternativen blir då att prata om vad som kan göras i nästa steg då det handlar om liv och död. En annan respondent lyfter att de i sitt arbete brukar informera de papperslösa om platser där de kan få sina basala behov tillgodosedda (ställen där de delar ut mat och kläder, platser med dusch), detta då resurser inom exempelvis socialtjänsten i Malmö är begränsade. Flera av respondenterna lyfter att det behövs ett större engagemang och intresse i samhället (både politiskt och civilsamhället) för att det ska kunna ske en mer jämlik och rättvis resursfördelning till papperslösa personer. Respondenterna lyfter att de få rättigheterna som papperslösa tidigare hade, har idag minskat i samband med den restriktivare migrationslagstiftningen. En respondent beskriver följande:

Det är ett mycket hårdare klimat över huvud taget och det är helt politiskt såklart. Men rättigheterna, de få rättigheterna man har haft, har dragits tillbaka, typ fullständigt.” (Respondent C)

Giddens (1984) strukturerings teori beskriver hur aktörskapet och strukturen är kopplade till varandra och att de påverkar varandra, till exempel genom att möjliggöra samt begränsa individens handlingar. Teorin lyfter också att individen är i beroendeställning till strukturen den befinner sig i. Med strukturen menas exempelvis bland annat den rådande lagstiftningen och reglerna som finns inom samhället (Chatterjee m.fl. 2019). Utifrån respondenternas svar om den hårdare lagstiftningen som begränsar resurserna för papperslösa personer, kan vi se en tydlig parallell till strukturerings teorin. Papperslösa personer och socialarbetare inom frivilligorganisationer är i en beroendeställning till strukturen som finns i samhället. Migrationslagstiftningen påverkar strukturen, detta då den begränsar resurser och möjligheter till tillgodosedd hjälp av sina grundläggande behov. Utifrån respondenternas svar påverkar detta också deras arbete med målgruppen. På olika sätt behöver socialarbetare inom frivilligorganisationer hitta alternativa lösningar och sätt att hjälpa papperslösa. Flera respondenter beskriver att de kan känna sig maktlösa på grund av den resursbrist som finns gentemot papperslösa. Relationen mellan handlingar och makt blir därför tydlig här. Giddens (1984) menar att om en handling ska kunna ske är den beroende av individens förmåga att ha makt, det vill säga kunna göra skillnad. Vår tolkning, utifrån det respondenterna berättar, är att socialarbetare inom frivilligorganisationer begränsas och möjliggörs i sitt handlande utifrån sin maktposition. Samtidigt som socialarbetare som aktörer är begränsade i den struktur de befinner sig i, möjliggörs olika handlingar att hjälpa papperslösa personer. Detta

visar sig i respondenternas beskrivning av att hitta alternativa lösningar såsom att exempelvis informera om informella insatser eller hjälpa dem fly från landet.

6.1.4 Medföljning

Flera av respondenterna framför att de under de senaste åren jobbar mer och mer med medföljning i det sociala arbetet inom frivilligorganisationer med papperslösa vuxna personer i Malmö. Respondenterna som lyfter arbetet med medföljning förklarar att det handlar om att följa med papperslösa vuxna personer till exempelvis olika myndigheter och vården. Den gemensamma orsaken till varför medföljning görs är på grund av språklig hjälp, att agera som ett socialt stöd för den papperslöse och vara där som vittne. Flera respondenter uppger att många papperslösa lider av psykisk ohälsa och missbruk. (House, 1987) lyfter att forskning har visat att socialt stöd är betydande för minskandet av psykisk ohälsa och ökar välbefinnandet hos individen. Detta kan förstås utifrån respondenternas beskrivning av medföljningen som en viktig aspekt inom det sociala arbetet med papperslösa. Socialt stödteorin sträcker sig i flera olika slags stöd; det instrumentella, informativa och emotionella stödet (Cobb, 1976). Det instrumentella stödet visar sig i att socialarbetare medföljer den papperslöse till myndigheter när hen försöker söka bistånd. Det informativa stödet visar sig i socialarbetarens roll att agera som språklig hjälp för den papperslöse. Många av respondenterna tycker att språkbarriären kan hindra den papperslöse att förstå informationen som sägs. Respondenterna beskriver att det därför är av stor vikt med medföljning, då socialarbetaren kan informera om det som sägs och förklara om något känns otydligt.

Att vi också mer och mer fick jobba med medföljning, vara den personen som hjälpte till att föra någon att tala, kanske var det språkligt, men också var att man kände sig otrygg och det faktiskt hjälpte någon som kunde stå på sig. Är man sjuk eller svag, vem orkar göra det? Då behöver man en annan människa. (Respondent D)

Utifrån ovanstående citat från en av respondenterna kan vi synliggöra hur det sociala stödet enligt Cobb visar sig i arbetet med medföljning. Medföljning beskrivs av respondenterna som en viktig aspekt i deras arbete där de finns som ett socialt stöd för den papperslösa personen som befinner sig i en svår utsatthet. Medföljning inom det sociala arbetet med papperslösa personer beskrivs som en slags trygghet för den papperslösa personen. Samtliga respondenter lyfter att deras sociala arbete med målgruppen byggs på en relationsskapande och förtroendebyggande grund. Morén (2015) beskriver att socialt arbete inom frivilligorganisationer utgår från ett människobehandlande och relationsskapande yrke. Det sociala stödet visar sig i arbetet med medföljning, där den papperslösa känner en trygghet att ha med någon som hen litar på, att den papperslösa vet att hen inte är ensam och att det finns någon bredvid hen som vågar stå på sig och agera som ett socialt stöd. Vi kan dra en parallell till hur medföljning bidrar till det sociala stödet utifrån individens upplevelser enligt tre områden; personen känner att hen är omhändertagen och omtyckt, att hen har ett värde utifrån andras ögon och att hen tillhör ett socialt nätverk med plikter (Cobb, 1976). Vi tolkar det som att socialarbetare inom frivilligorganisationer bidrar till dessa tre olika områden för den papperslösa personen. Detta då respondenterna beskriver att det är av stor vikt för dem att finnas där som stöd för den papperslöse, visa för myndighetspersonal och vården att de är fullvärdiga människor som har ett värde och är mer än bara en status. Respondenten lyfter i citatet ovan att papperslösa personer kan känna sig otrygga och behöver därför någon som vågar stå på sig i mötet med myndigheter etcetera. Detta kan vi se en koppling till stigmatiseringen som papperslösa kan uppleva. Då papperslösa personer beskrivs bemötas med en negativ och exkluderande attityd från myndigheter och vården, kan detta vara en bidragande faktor till varför målgruppen känner sig otrygg och inte vågar stå på sig, samt att

det kan kännas tryggt att ha en socialarbetare som besitter kunskap gällande hur välfärdssystemet fungerar.

Jag jobbar mycket med medföljning, att jag följer med personer till till exempel socialtjänsten. [...] dels sådär liksom som ett vittne, dels sådär som en vit kropp som bara är vit i en kontext av rasism. (Respondent B)

Respondenterna lyfter att de har under de senaste åren upplevt en präglad och strukturerad rasism, både inom vården och inom myndigheter. Detta blir också en stor orsak till varför respondenterna följer med papperslösa personer. Respondenterna är vita och svenska vilket enligt dem ger ett bättre bemötande av personalen de möter inom vården och olika myndigheter. Många av respondenterna uppger att myndighetspersoner och personal inom vården brukar ha en negativ och fördomsfull syn gentemot papperslösa personer. Respondenterna uppger att målgruppen kan känna ett slags obehag och rädsla inför att träffa myndighetspersoner eller vården. Detta på grund av flera bakomliggande orsaker. Några av orsakerna som lyfts är då dåligt bemötande av myndigheter sen tidigare, rädslan av att bli utsatt för rasism och rädslan av att inte bli förstådd eller hörd. Socialarbetaren beskrivs då enligt respondenterna vara en trygghet för papperslösa.

Min kollega är från Afghanistan, han har jättebra koll på Migrationsverket. Så att vi var så här, han ska följa med, [...] och då sa han, den här killen vi skulle hjälpa, men kan inte du följa med [...], för du är svensk och de kommer lyssna på dig, och det var en sådan, det var så hemskt att höra och det kändes verkligen för att man vet också att det är sant. (Respondent E)

Ett konkret exempel som respondenten ovan lyfter visar hur rasismen och diskriminering kan synliggöras i praktiken. Respondenten uppger att kollegan som är från Afghanistan besitter mer kunskap än hen gällande Migrationsverket och lagstiftningen, men att det inte betyder något då hen har ett ursprung som inte är svenskt. Den papperslösa personen är medveten om detta och väljer därför hellre medföljning med en svensk och vit person som kan företräda hen. För oss blir det tydligt att den stigmatiserade som Goffman lyfter känner ett behov av att dölja sitt stigma för att inte riskera att bli negativt uppfattad av den som personen möter. I mötet med vården eller myndigheter kan detta implementeras med den papperslösa. Den papperslösa upplever en rädsla för att möta olika aktörer. Detta då det finns en risk att hen blir diskriminerad eller inte hörd på grund av den papperslösas illegala status men också det faktum att den papperslösa inte är etniskt svensk eller vit. Den papperslösa personen väljer därför att dölja sitt stigma genom att kräva en svensk talesperson (socialarbetaren) som kan agera som talesperson och lyfta fokuset från den papperslösas identitet. Detta tolkar vi som en stigmatisering som finns av papperslösa i samhället och inom olika yrkesroller.

6.2 Papperslösas hinder och utmaningar i Malmö

6.2.1 Boendesituationen för papperslösa

De bor ofta i otrygga boenden. Man bor i trånga lägenheter, många personer och så vidare. Men själva utgifterna per månad behöver inte vara så höga. För personen är de ju det, men för oss andra som har jobb, uppehållstillstånd eller medborgarskap är det inte det. (Respondent C)

Respondenter berättar att boendesituationen för papperslösa personer i Malmö är i många fall otrygg. En tidigare studie har visat att majoriteten av de som studerats bor i tillfälliga boenden, ofta hos familj eller vänner. En mindre andel har möjlighet att bo i boende som

ordnats av frivilligorganisationer. I denna studie visade sig att endast en person hade fått ett eget boende med hyreskontrakt (Wirehag m.fl 2020). Denna studie speglar våra respondenternas beskrivning av hur boendesituationen ser ut för många av de papperslösa individer de möter:

Det är svårt att hitta boende eller att hjälpa till med de basala behoven. Frivilligorganisationer försöker täcka upp, men resurserna är alltid begränsade (Respondent D)

Respondenterna beskriver svårighet till att hitta boenden, samt trånga, osäkra eller farliga förhållanden som de papperslösa personerna ofta lever i. Dessa individer hamnar ofta i en utsatt position där de inte har tillgång till en basal trygghet. Trots att kunskapen kring papperslösas levnadsförhållanden (Wirehag m.fl, 2020), visar en svensk intervjustudie att 38,55% bor på tillfälliga boenden och 44% hos vänner eller familj (ibid).

6.2.2 Tillgång till vård

Vård som inte kan anstå är en bedömningsfråga liksom och vi upplever att den restriktiva tolkningen görs mycket oftare än förut. (Respondent D)

Vård har de ju rätt till om det är någonting akut [...]. Den bedömningen är väldigt hård och det har hänt att det funnits tillfällen där folk blivit nekade vård även om det skulle anses vara akut. (Respondent A).

Det som framkommer i respondenternas svar tyder på att vuxna papperslösa personer upplever svårigheter i att få tillgång till vård. Begreppet "vård som inte kan anstå" som har lyfts av Socialstyrelsen (2020) har enligt respondenterna en restriktiv tolkning. Enligt Giddens strukturaliseringsteori har institutionella strukturer och samhällsregler viktiga roller i att forma individens egen handlingsutrymme (Giddens, 1984) Vi tolkar utifrån respondenternas svar att de juridiska och byråkratiska ramarna om tillgång till att få vård är en del av samhällsstrukturerna som begränsar de papperslösa personers grundläggande rättigheter. Samtidigt finns det ett agentperspektiv (ibid) som både personalen som arbetar inom de frivilliga organisationerna, och de papperslösa personerna själva, försöker att navigera inom dessa system. Giddens betonar att strukturer inte bara möjliggör men även begränsar individens handlingar, vilket även stämmer på personalens handlingar. Respondenterna arbetar som socialarbetare inom frivilligorganisationer och agerar som en bro mellan klienterna som är i behov av stöd och välfärdsstaten (Nordling, 2017), och de uttrycker en oklarhet om hur bedömningen om hur "vård som inte kan anstå" tolkas.

Jag träffade en, [...] som varit papperslös flera gånger. Han har en knäskada. [...], som han har haft i fyra år. Han visste inte om att han får söka vård för det, vilket gjorde mig trött. [...] Att ha varit i Sverige i typ tio år och tro att han inte har rätt till att söka vård för en knäskada som gör att han har krickor... för mig var det bara helt jävla sjukt. (Respondent C)

Goffmans stigmatiseringsteori kan även tillämpas till respondenternas svar huruvida vuxna papperslösa personer får sina vårdbehov tillgodosedda. Goffman menar att individer som stigma uppstår som resultat av att vara något "avvikande" i samhället (Goffman, 1963) Att de papperslösa personerna inte får tillgång till vård, även vid kroniska behov, som exemplifieras i citat om en person som haft en knäskada i flera år utan att kunna söka vård - belyser de papperslösas marginaliserade och stigmatiserade status.

6.2.3 Ekonomiskt utsatthet

Under mina tre år av att jobba här har jag aldrig varit med om att nödbistånd beviljats. Man har sökt men det bli alltid avslag och det är min erfarenhet också från när jag varit i samtal med andra frivilligorganisationer som hjälper till med detta i Malmö att ansökningarna alltid blir avslagna. Jag har verkligen aldrig hört talas om någon som fått nödbistånd beviljat. (Respondent E)

En till respondent berättar Ekonomisk utsatthet är enligt samtliga respondenter en verklighet för många av de vuxna papperslösa personerna som de träffar i sitt ideella arbete. Enligt Giddens struktureringsteori (1984) skapas människors möjligheter till att göra egna val av ett samspel mellan olika strukturer, som lagar och institutioner, tillsammans med aktörerna, eller individernas egna handlingar (Giddens, 1984). I detta fall skapar den rådande migrations- och socialpolitik en struktur som direkt begränsar de papperslösas tillgång till ekonomisk stöd. Respondenterna berättar hur nödbistånd till papperslösa har upphört sedan tre år tillbaka, och då förstärks de hinder som individerna står inför. Giddens (1984) menar dock att aktörer *inte* är passiva i strukturen och kan välja att agera inom de ramarna som har satts för dem (Giddens, 1984).

Papperslöshet ökar risken att man hittar andra vägar att till exempel kunna få pengar till att betala sin hyra [...] istället för att betala i pengar så betalar man i sex. Och det kunde vi se att den typen av aktivitet ökade i relation till att migrationslagstiftningen blev mer restriktiv. (Respondent D)

Detta kan respondenterna se genom att papperslösa ofta blir tvungna försörja sig genom andra vägar, som ofta medför fara, exempelvis genom att sälja sex för att kunna betala sin hyra. De socialpolitiska och migrationspolitiska strukturerna skapar alltså inte endast ekonomisk utsattheten utan tvingar även fram en verklighet där exploatering är en överlevnadsstrategi.

Malmö stad hade kunnat hjälpa papperslösa med boende, ekonomisk bistånd och så vidare. Det har gjorts i andra kommuner, men Malmö vill inte det. Så då var det många som hamnade mellan stolarna och hamnade i färliga situationer, till exempel som hade sex mot ersättning eller för boende. (Respondent C)

Respondenten ovan beskriver hur olika kommuner prioriterar olika när det gäller insatser till papperslösa individer, och hur det kan leda till riskfyllda situationer. Respondenterna uttrycker att det statliga stödet för papperslösa har förändrats över tid. I citatet framgår hur det som tidigare kunnats beviljas, numera inte finns som alternativ. Vidare beskriver denna respondent hur nödbistånd idag aldrig beviljas för papperslösa personer, trots att det hade varit möjligt enligt kommunens handlingsutrymme. Utifrån Goffmans stigmatiseringsteori (1963) tolkar vi att papperslösas exkludering från det sociala säkerhetsnätet som ekonomiskt bistånd innebär, inte bara handlar om juridiska beslut utan även från sociala mekanismer som marginaliserar gruppen i sin helhet. Goffman menar att stigma uppstår när individer avviker från samhällets normer (Goffman, 1963). Papperslösa faller under en stigmatiserad grupp då de anses vara "illegala" och betraktas som en grupp som inte har rätt att kräva samhällets insatser och resurser. Om det är enligt lag möjligt att bevilja nödbistånd för papperslösa, men kommunen väljer att avstå från att hjälpa gruppen, kan man fråga sig om det handlar om samhällets avvisande inställning som förstärker de papperslösas maktlöshet och osynlighet.

6.2.4 Missbruksproblematik

Vi såg hur (i relation till att migrationslagstiftningen blev mer restriktiv) att många fler hamnade i missbruksproblematik. Vi kunde se att det började som en självmedicinering. Det är svårt att stå ut i livet. Man måste utvärdera på något vis. Utvecklar du ett missbruk som du inte kan ta dig ur så ska det finansieras. (Respondent D)

Flera respondenter lyfter hur många av de papperslösa individerna som de kommer i kontakt med har ett aktivt missbruk. De beskriver bland annat hur missbruket utvecklas från självmedicinering till ett fullt missbruk, och att de har sett hur det har blivit lättare att hamna i missbruksproblematik i takt med den mer restriktiva migrationslagstiftning. Giddens strukturaliseringsteori (1984) beskriver hur individens handlingsutrymme är i beroendeställning till de strukturer som den befinner sig i (Giddens, 1984). Ett exempel på en sådan struktur är exempelvis migrationslagstiftning. I takt med att den har blivit mer restriktiv upplever respondenterna att möjligheterna för papperslösa personer att bygga ett stabilt och tryggt liv i Sverige har minskat. Det leder till en situation där självmedicinering behövs för att hårdna ut, och det kan leda till ett aktivt missbruk. Med andra ord är inte missbruket inte endast ett individuellt val, utan en konsekvens av de hinder och begränsningar som samhället har skapat för individerna.

Även om vi har en lägenhet att erbjuda personen så kan vi inte erbjuda den för att personen har ett aktivt missbruk. Vi har varken resurser eller personer som kan dyka upp och passa upp och se så att allting går bra. (Respondent A)

Citatet om strukturerna inom bostadsrelaterade resurser visar att resurserna är exkluderande och hårda. Även om det skulle finnas en ledig lägenhet att erbjuda den hemlösa personen, så är det inte möjligt för den personen i missbruk att kunna ta emot bostaden. Vi tolkar att detta beror på att strukturen inte tillåter att de allra mest utsatta, såsom en papperslös och hemlös individ med ett aktivt missbruk, inte inkluderas och skyddas. Det visar hur Giddens (1984) idé om hur strukturer inte bara möjliggör utan även begränsar individens levnadsvillkor.

6.2.5 Psykisk ohälsa

Vi jobbar jättemycket med psykisk ohälsa och den fysiska ohälsan. Det är så klart jätte påfrestande att leva i papperslöshet. (Respondent D)

Många papperslösa personer lider av någon form av psykisk ohälsa då många av de har varit med om krig, påtvingad flykt och våld (Wirehag m.fl. 2020). Den psykiska ohälsan går hand i hand med de andra typerna av utsatthet, som försämrade socioekonomiska förhållanden och brist på tillgång till vård (Andersson m.fl. 2018). Forskning visar även att psykisk ohälsa är en av riskfaktorerna för att utveckla ett missbruk (Selm m.fl. 2023), vilket samtliga respondenter vittnar om.

Jag tror att personens situation är den omfattande psykisk stress som man lever under när man är papperslös. Vi andra har väldigt svårt att föreställa oss vad det innebär, och det påverkar hela livet. (Respondent F)

Respondenterna ser alltså hur den psykiska ohälsan hos papperslösa kommer till uttryck. Problematiken kan analyseras med Cobbs socialt stödteori (1976), som kategoriserar stöd i tre former: informativt, instrumentellt och emotionellt. Alla tre typer av stöd är aktuella i arbetet med psykisk ohälsa hos papperslösa individer. Det kan handla om att den papperslösa personen behöver hjälp med medföljning till vården, vägledning, eller helt enkelt en axel att luta mot. Vi tolkar dessa insatser som ett uttryck för hur de papperslösa personerna är i behov av hjälp med sin psykiska ohälsa. Forskning visar att en hög procent av papperslösa personer

lider av självmordstankar, där en stor andel dör i förtid, där transportolyckor och suicid är de vanligaste dödsorsakerna (O’Sullivan 2024).

Jag jobbar verkligen med liv och död. Jag går på begravningar. Så det är en politik som dödar. (Respondent B)

Respondenten ovan beskriver en sorgfull situation där hen går på papperslösa personers begravningar. Detta understryker den statistiska verkligheten som visar att papperslösa personer löper större risk att dö i förtid.

6.2.6 Stigma och exkludering

Vi lever i ett politiskt klimat som är jätterasistiskt, där fokus ligger på att stärka gränspoliserna och införa ett angiverisamhälle [...] det är ju en samhällsförändring där personerna som redan är lite rasistiska får mer utrymme att kunna neka personer i entrén. (Respondent B)

I citatet beskriver respondenten hur det politiska klimatet i Sverige har blivit “jätterasistiskt” och att fokus ligger på att införa ett “angiverisamhälle”. Detta är ett exempel på hur strukturer i form av politiska diskurser - även om lagarna inte trätt i kraft - leder till uteslutning av papperslösa individer. De betraktas som olagliga, vilket påverkar deras basala rättigheter.

Vi har folk som inte har något skyddsnät någonstans. [...] vi gör ju vad vi kan men eftersom deras liv är så himla komplicerade då samhället är så himla strängt när det gäller just dem är det jättesvårt att hjälpa dem. (Respondent E).

Vidare beskriver citatet “vi har folk som inte har skyddsnät någonstans” hur de strukturella begränsningarna leder till att papperslösa inte kan vända sig någonstans förutom de frivilliga organisationerna. Giddens (1984) menar att alla individer navigerar mellan strukturerna de befinner sig i, och sin egen agentskap, men för papperslösa blir agensen väldigt begränsad. Detta beror på att samhällsstrukturerna inte inkluderar dem, utan snarare begränsar dem. Detta illustreras genom citatet “det är så himla strängt när det gäller just dem”.

Det är verkligen att man gör det olagligt att vara en människa, de ses ju som kriminella för att de är papperslösa. (Respondent A)

Goffman (1963) menar att stigma är en social process där vissa grupper eller individer får stämpeln att de är negativa eller socialt acceptabla (Goffman, 1963). I sammanhanget av papperslösa i missbruk stigmatiseras de dubbelt: först som “illegala”, men även som missbrukare. Rädslan för att bli “upptäckt” förstärks av detta stigma, vilket har en påvekan på hur de papperslösa personerna ser sina möjligheter till att söka hjälp. Angiverisamhället som beskrivs av ena respondenten har sin bas i Tidöavtalet (2022) som rekommenderar obligatorisk anmälningsplikt från hälso- och sjukvården och socialtjänsten om personalen kommer i kontakt med en person som befinner sig i Sverige utan laglig grund. Respondenterna menar att den politiska diskursen kring en potentiell angiverilag har gjort att de personerna som redan har rasistiska tendenser nu har mer utrymme till att exkludera personer från specifika grupper. Här blir brandväggar viktiga, eftersom syftet är att stoppa informationsutbyte mellan socialtjänst, vård och Polisen eller Migrationsverket. Den potentiella avsaknaden av brandväggar förstärker stigma genom att göra vården eller missbruksvården till en farlig plats där de papperslösa personerna riskerar att bli ytterligare utsatta genom risk för utvisning.

6.2.7 Ensamkommande ungdomar som blir vuxna

Man möter många livsöden där folk kanske kommit hit som 15-åring utan familj, utan något stöd överhuvudtaget, hamnat på ett boende och därefter hamnat i en situation där de kanske missbrukar eller begått något brott. (Respondent E)

Citaten ovan beskriver respondenternas beskrivning av hur ensamkommande barn som kom till Sverige runt 2015 har blivit vuxna utan familj eller ett nätverk i Sverige har fått kämpa. Enligt Giddens (1984) handlar bristerna på socialt skydd inte endast av individuella val, utan även individernas handlingsutrymme som bestäms till stor del av de samhälleliga strukturer som social skyddssystem och migrationspolitik (Giddens, 1984). Vi tolkar utifrån citaten att dessa strukturer har begränsat individerna när de blir vuxna papperslösa, och att strukturerna inte har lyckats skydda dem från exempelvis missbruk eller att hamna i kriminalitet.

Det vi vet ju att såklart att jättemånga nyanlända 2015 såklart hade jättemycket tunga saker med sig. Jag tänker att bara tanken av att fly ensam som ett barn och komma utan sin familj, jag tänker att folk glömmer det idag när vi pratar om personer som kom som ensamkommande. Alltså barn som flydde utan sin familj, hur sjukt. (Respondent B)

Det är här socialarbetarna inom ideella organisationer kommer in för att hjälpa individerna att hantera påfrestningarna. Att leva i ett nytt land utan familj gör enligt respondenterna individerna mer sårbara för att hamna i farliga situationer som att utveckla ett missbruk eller att begå brott. Cobb (1976) menar att socialt stöd i alla dess former, inklusive instrumentellt, informativt och emotionellt, är ett avgörande skydd för individer i utsatta situationer. Cobb menar att individens familj är av stor vikt för det sociala stödet (Cobb, 1976). Utifrån respondenternas svar tolkar vi att socialarbetare i ideella organisationer får täcka upp med socialt stöd som de papperslösa individerna annars hade fått från familj och stödsystem från sina hemländer.

6.2.8 Rättigheter och begränsningar

Hela det här paketet som Tidöavtalet innehåller är till för att göra det så svårt som möjligt och nära på omöjligt att ha någon chans att se ljuset i någon form av svart tunnel. (Respondent F)

Giddens (1984) teori om strukturisering kan tillämpas till att förstå hur begränsningarna som beskrivs av respondenterna är ett resultat av en medveten samhällsförändring, där strukturerna och de politiska klimatet gör att de papperslösas liv blir alltmer begränsade. Detta exemplifieras i Respondent Fs citat som handlar om hur Tidöavtalet gör det "svårt, eller nära på omöjligt" att kunna göra livssituationen bättre. Detta kan ses som ett exempel på hur samhällsstrukturer inte endast begränsar de papperslösa personerna, utan även aktivt arbetar för att motverka deras möjligheter till trygghet, rättigheter och resurser. Vidare berättar Respondent B hur "personer som redan är rasistiska får mer utrymme till att neka personer i entrén", vilket visar hur sociala strukturer också påverkar det individuella beteendet av enskilda yrkespersoner.

Jag tycker att just papperslösa personers rättigheter har varit extremt begränsade [...] men nu finns det en samhällsförändring, så personerna som redan är rasistiska får mer utrymme att neka personer i entrén. Det är mycket sådant som vi ser att personer som inte ens får komma in i värden. (Respondent B)

Goffman (1963) beskriver hur stigma leder till diskriminering och exkludering (Goffman, 1963). När respondenterna beskriver hur papperslösa personer inte har några rättigheter, eller hur de har "extremt begränsade" rättigheter, reflekterar det stigmat som har satts på de papperslösa som en avvikande grupp som inte har samma skydd och resurser som andra medborgare. Cobb (1976) menar att socialt stöd är individens erfarenhet och upplevelse av att känna sig älskad, omhändertagen och delaktig i det sociala samspelet med andra människor (Cobb 1976) och forskning visar att socialt stöd kan minska risken för psykisk ohälsa och dödlighet hos individerna (House, 1987). Vi tolkar utifrån respondenternas svar att de papperslösas brist på rättigheterna märks av inte bara i svårigheten att få sina behov tillgodosedda, utan även i en känsla av diskriminering och exkludering.

Papperslösa har inga rättigheter. Sedan finns det mänskliga rättigheter, som individ, som människa ska man ha vissa minimirättigheter åtminstone. Men det går inte ihop. (Respondent A)

Samtliga respondenter uttrycker att de gör vad de kan inom sitt handlingsutrymme, vilket visar på engagemanget för att ge socialt stöd till papperslösa trots svårigheter och begränsningar. Samtidigt upplever de att det inte är möjligt att kunna erbjuda hjälp, på grund av att "mänskliga rättigheter inte går ihop" med kommunala lagar. Detta i sin tur underminerar förmågan till att ge stödet de hade önskat - en svårighet hos socialarbetare som förmedlas under intervjuerna.

7. Avslutande diskussion

Detta examensarbete utgår från två huvudsakliga frågeställningar. Den första handlar om hur det sociala arbetet med vuxna papperslösa personer inom frivilligorganisationer i Malmö har påverkats av den förändrade migrationslagstiftningen och praxis. Den andra handlar om att undersöka vilka hinder och utmaningar som papperslösa vuxna personer i Malmö möter i försöket att få sina grundläggande behov tillgodosedda. För att kunna besvara syftet och frågeställningarna har kvalitativa intervjuer genomförts med sex socialarbetare inom olika frivilligorganisationer i Malmö.

Den första frågeställningen berör huruvida det sociala arbetet med vuxna papperslösa personer inom frivilliga organisationer i Malmö har påverkats i samband med den förändrade migrationslagstiftningen och praxis. Det som uppsatsförfattarna har synliggjort och kommit fram till gällande denna frågeställning är att det sociala arbetet med vuxna papperslösa personer har försvårats och utmanats på olika sätt i takt med den förändrade migrationslagstiftningen och praxis. Respondenterna har haft gemensamma upplevelser och erfarenheter av det sociala arbetet med papperslösa i Malmö. Vidare beskriver respondenterna att den restriktivare migrationslagstiftningen har lett till en känsla av maktlöshet hos socialarbetare som försöker navigera på olika sätt i ett system där resurserna och rättigheterna är begränsade för papperslösa personer.

Ett återkommande tema under våra intervjuer är att det sociala arbetet med papperslösa i Malmö har blivit svårare och svårare i takt med hur migrationspolitiken och samhällsklimatet har förändrats. Respondenterna är enade om att samhällsklimatet har blivit alltmer fientligt mot papperslösa, och att gruppen faller utanför välfärdssystemet. Detta har i sin tur gjort att frivilligorganisationer har blivit en viktig resurs, som axlar ansvaret att se till att målgruppens behov blir tillgodosedda. Frivilligorganisationer som möter vuxna papperslösa personer erbjuder inte endast avgörande praktiskt stöd, som att vara en bro mellan personen och

myndigheter, utan ger även psykosocialt stöd. Detta främjar känslan av samhörighet och trygghet, någonting som respondenterna menar att de papperslösa har svårt att finna någon annanstans. Respondenterna menar att denna förändring är en konsekvens av den förändrade migrationslagstiftningen och den politiska retoriken. De få rättigheterna som har tidigare funnits, exempelvis nödbistånd för papperslösa, har idag minskat eller försvunnit helt och hållet. Flera respondenter har lyft Tidöavtalet som en avgörande faktor för detta, då överenskommelsen anses ha som syfte att göra livet "så svårt som möjligt" för papperslösa personer. Även om lagförslagen i Tidöavtalet inte trätt i kraft, så menar respondenterna att samhällets förändrade syn och bristande empati gentemot papperslösa personer kan vara ett resultat av hur den politiska retoriken speglar sig. Utifrån vår resultat är resursbristen för papperslösa en spegling inte bara från migrationslagstiftning, utan en kallare, hårdare attityd från samhället, där frågan "varför ska vi betala för dem när de inte ska vara här?" speglar en ökning av exkludering och avhumanisering av målgruppen.

Utifrån intervjuerna med respondenterna har det sociala arbetet med gruppen förändrats avsevärt över tid i samband med den förändrade migrationslagstiftningen under åren. Respondenterna uttrycker att det som tidigare handlade om social samvaro, att skapa meningsfullhet och en rolig fritid, har nu övergått till att bemöta social utsatthet av akut och komplex karaktär. Med andra ord har det blivit allt vanligare att socialarbetare inom frivilligorganisationer lägger sin tid och resurser på att bemöta missbruksproblematik, psykisk ohälsa, ekonomisk utsatthet eller hemlöshet bland papperslösa personer. I sin tur har medföljning blivit en central del av det sociala arbetet med målgruppen. Det som kommit fram i resultatet visar att det sociala stödet är en stor trygghet för de papperslösa individerna. Detta beror bland annat på att målgruppen kan känna rädsla inför att träffa personer inom myndigheter eller vården, och behöver en medmänniska som kan stå upp för dem. Respondenterna menar att behovet av stöd handlar om att många av papperslösa personerna upplever direkt diskriminering gällande sin etnicitet och legal status. Detta är ännu ett exempel på hur de papperslösa personerna lever i olika former av utanförskap.

Den andra frågeställningen som uppsatsförfattarna hade syfte att besvara var vilka hinder och utmaningar som papperslösa vuxna personer möter i försöket att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Resultatet visar att socialarbetare som arbetar med papperslösa personer inom frivilliga organisationer i Malmö ser att de papperslösas levnadsvillkor är otillräckliga. Utanförskapet är mångfacetterat och i många fall framträder på flera olika sätt. Ett exempel på utanförskapet är bristen på ett tryggt boende, som samtliga respondenter menar är ett basalt behov som inte möts bland målgruppen. Många papperslösa tvingas bo i otrygga eller farliga boendesituationer, då det saknas möjlighet till stabila bostadslösningar. Detta går många gånger hand i hand med den ekonomiska utsattheten som målgruppen möter, eftersom det påverkar flera aspekter av livssituationen. Eftersom papperslösa personer saknar rätten till att kunna lönearbeta lagligt tvingas många finna andra försörjningssätt, som att sälja sex mot tak över huvudet. Papperslösa personers brist på tillgång till vård är en annan aspekt som respondenterna lyfter i intervjuerna, vilket är ett exempel på hur gruppen överlag saknar de grundläggande rättigheterna och möjligheter till att få sina basala behov tillgodosedda. Respondenterna menar att en känsla av exkludering och utanförskap är tydligt i papperslösa personers vardagsliv, vilket i sin tur påverkar deras levnadsvillkor.

Sammanfattningsvis går det att synliggöra hur dessa två aspekter - det sociala arbetet med papperslösa vuxna personer, och målgruppens utmaningar, är nära sammankopplade. Utmaningarna och hindren som målgruppen möter speglas i hur det sociala arbetets uppgifter

och fokus har skiftat över tid. I takt med att hindren blivit större för papperslösa personer, har det sociala arbetets fokus skiftats.

En möjlig begränsning i vårt examensarbete är att vi inte intervjuat papperslösa personer själva, utan vi har fått till oss information om deras hinder och utmaningar genom socialarbetare som arbetar med dem. Detta kan ha påverkat resultatet och analysen, eftersom det är perspektiv som inte kommit i första hand från personer i målgruppen. En annan begränsning som vi har upplevt under skrivandets gång är tidsbrist, vilket påverkade vår möjlighet att genomföra ett mer omfattande urval av intervjupersoner från ännu fler frivilliga organisationer i Malmö. Vi har skrivit en kvalitativ studie som utgår från sex intervjuer med sex socialarbetare från frivilliga organisationer som möter papperslösa personer. Intervjuerna har varit otroligt givande och värdefulla samt tillåtit oss att svara på våra frågeställningar och gett oss en djupare förståelse av målgruppens situation. Vi noterar däremot att urvalet av intervjudeltagare är för litet för att ge en helhetsbild av hur socialarbetare arbetar med papperslösa personer, eller utmaningarna som målgruppen upplever. Vi har med andra ord representerat en liten andel av socialarbetare som möter målgruppen. Samtidigt har vår resultat och analys visat att våra sex respondenter gett liknande svar på våra frågeställning, och även lyft likande teman som inte inkluderades i vår frågeställning. Det leder oss till vidare forskningsförslag. Ett tema som framkom under intervjuerna med respondenterna var svårigheterna som socialarbetare känner när de möter målgruppen som ofta står inför en komplex utsatthet och samtidigt har begränsat handlingsutrymme. Det skapar en känsla av maktlöshet hos socialarbetare som möter papperslösa personer eftersom målgruppens rättigheter är ytterst begränsade. Ett förslag för framtida forskning hade därför kunnat vara att undersöka hur socialarbetare påverkas av att arbeta med en målgrupp där handlingsutrymmet är begränsat. En annan forskningsfråga som dykt upp under skrivandets gång är varför det kommer sig att det finns socialpolitiska skillnader som finns i olika delar av Sverige, där vissa kommuner erbjuder papperslösa personer fler insatser än andra.

Detta examensarbete har gett oss en djupare förståelse för hur det sociala arbetet ser ut med papperslösa personer samt hur utmaningarna för målgruppen ser ut. Även om papperslösa ofta går osedda i samhället, är de människor med samma rätt till respekt och trygghet som alla andra, även om de inte skyddas och omfattas av samma juridiska rättigheter. Utsattheten och svårigheterna gruppen lever med får inte förbises. Vi hoppas att vår studie kan vinkla och lyfta uppmärksamhet mot papperslösa personer och motivera till förändring för denna osynliga, men mycket verkliga grupp.

Referenslista

Andersson, Lena M.C, Anders Hjern & Henry Ascher (2018) *Undocumented adult migrants in Sweden: mental health and associated factors*. BMC Public Health.

Barkensjö My, Josephine Greenbrook, Josefine Rosenlundh, Henry Ascher & Helen Elden (2018) *The need for trust and safety inducing encounters: a qualitative exploration of women's experiences in relation to seeking perinatal care as undocumented migrants in Sweden*. BMC Pregnancy Childbirth.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB.

Chatterjee, Ira, Jagat Kunwar & Frank den Hond (2019) *Anthony Giddens and structuration theory*. Vrije Universiteit Amsterdam.

Cobb, Sidney (1976) *Social support as a moderator of life stress*. Psychosomatic Medicine.

Delmi (2023) *Det andra utanförskapet: En kunskapsöversikt om skuggsamhället i Sverige*. Delegationen för migrationsstudier. [Det andra utanförskapet: En kunskapsöversikt om skuggsamhället i Sverige - Delmi](#) [Hämtat: 2024-12-29].

Direktiv 2023:126

Direktiv 2022:91

Fejes, Anders & Robert Thornberg (2019) *Handbok i kvalitativ analys*. Liber AB.

Giddens, Anthony (1984) *The constitution of society*. United states by the University of California Press.

Goffman, Erving (2011) *Stigma : den avvikandes roll och identitet*. Studentlitteratur.

Hermansson, Linus, Anna Lundberg, Sabine Gruber, Jacob Lind, Erica Righard & Hanna Scott (2020) *Firewalls: A necessary tool to enable social rights for undocumented migrants in social work*. International Social Work.

Herz, Marcus (2016) *Levande socialt arbete*. Liber AB.

Holme, Idar & Bernt Solvang (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur AB.

House, James (1987) *Social support and social structure*. Sociological Forum.

Jacobsson, Katarina (2016) *Socialhögskolan rekommenderar: Råd och anvisningar för uppsatsarbete*. Lund: Socialhögskolan vid Lunds universitet.

Leviner, Pernilla (2024) *Angiveri av papperslösa: rättsvetenskapliga reflektioner om gränser för likabehandling och exkludering av barn i den svenska välfärdsstaten*. Stockholms universitet.

Länsstyrelsen (2012) *Vi gör en vardag av mänskliga rättigheter*. Enheten för social hållbarhet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län. [Vi gör vardag av mänskliga rättigheter – att integrera mänskliga rättigheter i verksamheten i Länsstyrelsen Västra Götalands län.pdf](#) [Hämtat: 2024-01-04].

Machine, Helen & Steven Shardlow (2022) *The Construction of Character in Social Work Narratives of Practice with Undocumented Migrants*. British Journal of Social Work.

Magalhaes, Lilian, Christine Carrasco, Denise Gastaldo (2010) *Undocumented migrants in Canada: a scope literature review on health, access to services and working conditions*. Immigr Minor Health.

Meuwisse, Anna, Hans Swärd, Sune Svensson & Marcus Knutagård (2024) *Socialt arbete : en grundbok*. Natur & Kultur.

Migrationsverket (2022) *Vad innebär svenskt medborgarskap? Vad innebär svenskt medborgarskap? - Migrationsverket* [Hämtat: 2024-12-21]

Morén, Stefan (2015) *Undran inför socialt arbete*. Studentlitteratur AB.

Nordling, Vanna (2017) *Destabilising Citizenship Practices? Social work and undocumented migrants in Sweden* (Lund Dissertations in Social Work 51 ed.). [Doctoral Thesis (monograph), School of Social Work]. Lund University.

O'Hearn, Denis (2009) *Amartya Sen's Development as Freedom: Ten Years Later*. Policy and Practice.

O'Sullivan, Anna (2024) *Undocumented migrants' access to healthcare in Sweden, and the impact of Act 2013:407*. Marie Cederschiöld University.

Prasad, Pushkala (2018) *Crafting Qualitative Research: Beyond Positivist Traditions*, 2nd edn, New York: Routledge

Regeringen (2017) Den svenska modellen. [Den-svenska-modellen.pdf](#) [Hämtat: 2024-12-28].

Röda Korset (2019) *Nedslag i verkligheten - tillgång till vård för papperslösa*. [Nedslag-i- verkligheten-2018.pdf](#) [Hämtat: 2024-12-27].

Sager, M. (2018) "Struggles Around Representation and In/Visibility in Everyday Migrant Irregularity in Sweden." *Nordic Journal of Migration Research*, 8(4).

Socialhögskolan vid Lunds universitet (2022) *Råd och anvisningar för uppsatsarbete*.

Socialstyrelsen (2019) *Vilken vård ska en region erbjuda asylsökande och papperslösa?* [Vilken vård ska en region erbjuda asylsökande och papperslösa? - Socialstyrelsen](#) [Hämtat: 2024-12-30].

Socialstyrelsen (2014) *Vård för papperslösa. Vård som inte kan anstå, dokumentation och identifiering vid vård till personer som vistas i landet utan tillstånd* [Vård för papperslösa Vård som inte kan anstå, dokumentation och identifiering vid vård till personer som vistas i landet utan tillstånd](#) [Hämtat: 2024-12-30].

Sveriges Riksdag (2024) Uppgårelsen om informationsplikten. [Uppgårelsen om informationsplikten \(Interpellation 2024/25:249 av Linus Sköld \(S\)\) | Sveriges riksdag](#) [Hämtat: 2024-01-05].

Tidöavtalet (2022). *Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige*. [Tidoavtalet-overenskommelse-for-sverige-slutlig.pdf](#) [Hämtat: 2024-12-12].

Wirehag, Matti, Lena Andersson, Anders Hjern, Henry Ascher (2020) *Living situations among undocumented migrants in Sweden: The effects of exclusion from fundamental housing rights*. *International Journal of Social Welfare*.

Van Selm, Lena, Trenton M. White, Camila A. Picchio, Ana Requena-Méndez, Machteld Busz, Ingrid Bakker, Diana Romero, Roberto Perez Gayo, Aline Pouille, Wouter Vanderplasschen & Jeffrey V Lazarus (2023) *Drug use and access to drug dependency services for vulnerable migrants who use drugs in the European Union: Consensus statements and recommendations from civil society experts in Europe*. *International Journal of Drug Policy*.

Bilaga 1 Informationsbrev

Hej!

Vi är två studenter från Malmö universitet som läser till socionomer. Vi gör just nu en studie om socialarbetarens roll i arbetet med papperslösa personer. Vi är särskilt intresserade av att förstå utmaningarna med att möta deras behov, som begränsad tillgång till vård och sociala tjänster, samt möjligheterna att hjälpa dem.

Skulle du kunna tänka dig att ställa upp på en intervju om detta? Det tar cirka 30–45 minuter, och vi uppskattar verkligen ditt engagemang!

Vänliga hälsningar,
Ailsa och Amila

Bilaga 2 Intervjuguide

Syftet med denna studie är att undersöka hur förändringar i migrationslagstiftningen över de senaste åren har påverkat socialarbetarens roll i arbetet med vuxna papperslösa människor i Malmö stad, särskilt när det gäller de papperslösa personers möjligheter till vård, boende och andra grundläggande behov. Studiens syfte är även att belysa de hinder som vuxna papperslösa personer möter i försöket att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Genom att intervjua socialarbetare som är yrkesverksamma inom olika frivilligorganisationer och möter papperslösa vill vi undersöka hur arbetet har förändrats i takt med en striktare migrationslagstiftning och praxis.

- Inledning/Info
 - Kortfattad beskrivning av vårt syfte med examensarbetet, varför vi valt att forska kring detta (i och med den förändrade migrationslagstiftningen och praxis). Information om anonymitet och samtyckesblankett. Informera intervjupersonen att de inte behöver svara på alla frågor om de inte vill.
- Bakgrund
 - Hur länge har du jobbat som socialarbetare inom frivilligorganisationer i Malmö?
 - Kan du berätta om din roll och erfarenhet av att arbeta med vuxna papperslösa personer inom frivilligorganisationer i Malmö?
 - Hur länge har du varit verksam inom detta område?
 - Utifrån din erfarenhet, hur skulle du beskriva situationen för papperslösa personer i Malmö idag?
- Förändringar i arbetet
 - Har du märkt att ditt arbete har påverkats av förändringar i migrationslagstiftningen och praxis? Om så är fallet, på vilket sätt?
 - Hur upplever du att möjligheterna att erbjuda stöd till papperslösa har förändrats sedan du började i din roll?
 - Om du inte har märkt några förändringar, vad säger dina kollegor eller organisationens erfarenhet om detta?
- Papperslösas tillgång till grundläggande behov
 - Upplever du att papperslösa människor i Malmö får sina rättigheter tillgodosedda när det gäller tillgång till vård och boende? Varför eller varför inte?
 - Om så är fallet, upplever du att dessa hinder har blivit fler eller större över tid?
 - Finns det några utmaningar i ert arbete med att tillgodose papperslösas grundläggande behov?
 - Om så är fallet, är det externa faktorer som lagstiftning, eller interna faktorer som resurser, som påverkar mest?
- Påverkan av migrationslagstiftning
 - Hur påverkar dagens migrationslagstiftning och praxis de möjligheter som papperslösa har att söka hjälp från er organisation?
 - Kan du ge exempel på specifika förändringar eller utmaningar?

- Slutliga reflektioner

- Vilka strategier har din organisation utvecklat för att möta utmaningarna i att arbeta med papperslösa personer?
- Finns det något som har fungerat särskilt bra eller dåligt?
- Vad tror du skulle behövas för att förbättra situationen för vuxna papperslösa personer i Malmö, särskilt när det gäller deras grundläggande behov?
- Är det lagändringar, bättre resurser för frivilligorganisationer, eller något annat?
- Har vi missat något? Är det något du vill tillägga?